

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Första kammaren.

Nr 36.

Onsdagen den 17 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes följande ingivna läkarintyg:

Att riksdagsman *J. Johansson* i Valared på grund av sjukdom — tarmkatarr och allmän kraftnedsättning — under närmaste tiden är förhindrad deltaga i riksdagens arbete, intygas på heder och samvete.

Ulricehamn den 15 Mars 1915.

Edvard Malmgren,
leg. läkare,
t. f. stadsläkare.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om likställighet mellan städer och landsbygd i avseende å antalet representanter i landsting; och

nr 8, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 21 riksdagsordningen; ävensom

lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till instruktion för riksdagens justitieombudsman och instruktion för riksdagens militieombudsman, dels ock i ämnet väckt motion.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 65, angående fortsatt anvisande av medel till understöd för byggandet av en flytdocka i Göteborg.

Denna proposition föredrogs och hänvisades till statsutskottet.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens andra tillfälliga utskotts nästlidne dag bordlagda utlåtande nr 6.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 13 och 16 i denna månad bordlagda betänkande nr 11, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 35 § i

Första kammarens protokoll 1915. Nr 36.

Ang. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.

Ang. till-
fälliga in-
skränknin-
gar i handel med
brännvin m. m.
(Forts.)

förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 5 februari 1915 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 23, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokoll dels över civilärenden för den 5 december 1914 dels ock över finansärenden för sistnämnda dag och ovannämnda den 5 februari 1915, föreslagit riksdagen att antaga framlagda förslag till

1:o) förordning om ändrad lydelse av 35 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin;

2:o) förordning om ändrad lydelse av 31 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl; samt

3:o) förordning om ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.

Till behandling i sammanhang med omförmälda proposition hade utskottet företagit två till utskottet likaledes hänvisade motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahl* och den andra inom andra kammaren av herr *von Hofsten*.

Uti den förra av dessa motioner (I: 72) hade hemställts, att ifrågavarande kungl. proposition nr 23 måtte av riksdagen avslås.

I den andra motionen (II: 197) hade föreslagits viss ändrad lydelse av 35 § 2 mom. och 31 § 2 mom. uti ifrågavarande, av Kungl. Maj:ts föreslagna förordningar.

Utskottet hade i nu föredragna betänkande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen med avslag å herr Dahls motion I: 72, måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 23, och herr von Hofstens ovannämnda motion, II: 197, antaga

dels nedan införda förslag till

förordning om ändrad lydelse av 35 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin; samt

förordning om ändrad lydelse av 31 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl;

dels ock det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förordning om ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 35 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin.

Härigenom förordnas, att 35 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin skall erhålla följande ändrade lydelse:

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

35 §.

1. Polismyndighet — — — rörelsens inställande.

2. Finnes vid krig eller omedelbar krigsfara eller då arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande nödigt att meddela förbud mot bedrivande av detaljhandel med brännvin eller att föreskriva inskränkningar i sådan handel, äge *Kungl. Maj:ts befallningshavande, även om sådant ej må vara erforderligt för ordningens upprätthållande, därom förordna. Sådant förordnande må dock meddelas endast där Kungl. Maj:t det medger.*

2. Finnes vid krig eller omedelbar krigsfara eller då arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande nödigt att meddela förbud mot bedrivande av detaljhandel med brännvin eller att föreskriva inskränkningar i sådan handel, äge *Kungl. Maj:t därom förordna. I fall, varom nu är sagt, må ock sådant förordnande, även om det ej kan anses erforderligt för ordningens upprätthållande, meddelas av Kungl. Maj:ts befallningshavande, där Kungl. Maj:t det medgivit.*

3. Förekomma å gästgiveri eller å annat ställa, där detaljhandel med brännvin utövas, vid särskilda tillfällen oordningar av den art, att innehavaren av rättigheten icke kan anses fortfarande lämplig att utöva densamma, eller har någon av de enligt 16 § meddelade **utskänkingsrättigheter** visat sig föranleda störande oordningar, **må** Kungl. Maj:ts befallningshavande, på anmälan, i stad av magistraten eller stadsfullmäktige eller, där stadsfullmäktige ej finnas, allmänna rådstugan och på landet av kronobetjänt eller socknens eller angränsande sockens kommunalnämnd, efter vederbörlig undersökning äga att inskränka eller indraga förenämnda rättighet eller ock därifrån skilja innehavaren; dock äge innehavare av rättigheten i sådant fall att av redan erlagd försäljningsavgift återfå så stor del, som motsvarar den tid, varunder rättigheten ej utövats.

Denna förordning träder genast i kraft.

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 31 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl.

Häri genom förordnas, att 31 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl skall erhålla följande ändrade lydelse:

Ang. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.
(Forts.)

Ang. tillfälliga inskränkningar i handelen med brännvin m. m.

(Forts.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

Utskottets förslag.

31 §

1. Kungl. Maj:ts befallningshavande — — — nödiga.
2. Finnes vid krig eller omedelbar krigsfara eller då arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande nödigt att meddela förbud mot bedrivande av försäljning av vin eller öl eller att föreskriva inskränkningar i sådan försäljning, äge *Kungl. Maj:ts befallningshavande, även om sådant ej må vara erforderligt för ordningens upprätthållande, därom förordna. Sådant förordnande må dock meddelas endast där Kungl. Maj:t det medgiver.*
2. Finnes vid krig eller omedelbar krigsfara eller då arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande nödigt att meddela förbud mot bedrivande av försäljning av vin eller öl eller att föreskriva inskränkningar i sådan försäljning, äge *Kungl. Maj:t därom förordna. I fall, varom nu är sagt, må dock sådant förordnande, även om det ej kan anses erforderligt för ordningens upprätthållande, meddelas av Kungl. Maj:ts befallningshavande, där Kungl. Maj:t det medgivit.*

3. Därest vid marknad, allmän torgdag, vapenövningsmöte, inskrivningsförrättning eller mönstring med värnpliktige, ting, auktion eller annan till folksamling föranledande förrättning eller då eljest större folksamling äger rum utskänkning eller annan försäljning av vin eller öl visar sig föranleda oordningar, må polismyndighet i stad och kronobetjänt å landet omedelbarligen förbjuda och, om förhållandet sådant påkallar, förhindra försäljningens fortsättande vid tillfället.

Denna förordning träder genast i kraft.

Reservation hade avgivits av, utom andra, herr *Hammarström*, friherre *Beck-Friis* samt herrar *Lyckholm*, *Danström* och *Forssman*, vilka tillstyrkt, att med godkännande av vad bevillningsutskottet i förevarande betänkande för övrigt hemställt nedanintagna delar av gällande förordningar angående försäljning av brännvin samt angående försäljning av vin och öl måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin.

35 §.

1. — — — — —
2. Finnes vid krig eller omedelbar krigsfara eller då arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande nödigt att, av annan anledning än i 1 mom. sägs, vare sig för landet i sin helhet eller för viss

del därav meddela förbud mot bedrivande av detaljhandel med brännvin eller att föreskriva inskränkningar i sådan handel, därom förordnar Kungl. Maj:t.

3. Förekomma — — — — (lika lydande med utskottets förslag).

Ang. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.
(Forts.)

Förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl.

31 §.

1. — — — — —

2. Finnes vid krig eller omedelbar krigsfara eller då arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande nödigt att, av annan anledning än i 1 mom. sägs, vare sig för landet i sin helhet eller för viss del därav meddela förbud mot bedrivande av försäljning av vin eller öl eller att föreskriva inskränkningar i sådan försäljning, därom förordnar Kungl. Maj:t.

3. Därest vid marknad — — — — (lika lydande med utskottets förslag).

Herr statsrådet Vinnersten: Det förslag, som bevillningsutskottet framlagt i det här föreliggande ärendet, avviker ju i ett avseende från Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, men genom båda förslagen synes ernås det som är huvudsyftet med det kungliga förslaget och varom i stort sett enighet synes råda. Jag vill därför härmed be att få meddela kammaren, att jag anser mig oförhindrad att hos Kungl. Maj:t hemställa om godkännande av riksdagens beslut, om det skulle utfalla i överensstämmelse med utskottets nu föreliggande förslag.

Herr Hammarström: Bevillningsutskottet har varit enigt i den uppfattningen, att sådana extraordinära förhållanden, som i den kungl. propositionen avses, kunna påkalla inskränkning i den eljest lovgivna handeln med alkoholhaltiga drycker, ja, att förhållandena kunna bli sådana, att ett fullständigt förbud ej blott mot försäljning av brännvin utan även mot försäljning av vin och öl kan anses nödvändigt. Visserligen är det ju här endast fråga om inskränkning eller förbud av mer eller mindre övergående beskaffenhet, men det ligger nog ändå i öppen dag, att det är ett synnerligt ömtåligt instrument, som med de nya bestämmelserna skulle sättas i den verkställande myndighetens händer. Det är för visso synnerligen viktiga intressen, icke minst av ekonomisk art, som beröras av det sätt, varpå detta kommer att handhas. Jag skulle härvid vilja hänvisa till vad de myndigheter, som yttrat sig över det ursprungligen utarbetade regeringsförslaget, framhållit i detta hänseende. Jag tillåter mig då först citera en punkt i socialstyrelsens utlåtande. Denna punkt lyder

Ang. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.

(Forts.)

sålunda: »Är det så, att man, när arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande, i ett förbud eller en inskränkning av ifrågavarande art vill se ett medel till arbetslöshetens eller nödens begränsning eller mot deras fortsatta utveckling, så torde det vara uppenbart att ett förbud eller en inskränkning, som i sin ordning genom den hämsko, den lägger på den därav berörda näringen, därinom kan förorsaka arbetslöshet eller rent av nöd, icke utan vidare och under alla förhållanden är ett lämpligt medel att anlita. Ett noggrant avvägande av de med förbudet eller inskränkningen förbundna fördelar och nackdelar bör uppenbarligen föregå dess meddelande och där nackdelarna överväga fördelarna, bör förbud eller inskränkning icke förekomma.»

Vidare fäster socialstyrelsen i fortsättningen uppmärksamheten på att det är betydande ekonomiska intressen, som härvid beröras, och framhåller, att detta i första hand gäller om utskänkingsrörelsen samt att denna kännbarast torde drabbas av ett förbud, riktat mot ölförsäljningen.

Kontrollstyrelsen anser sig också kunna utgå från den förut-sättningen att, beträffande ölförsäljningen, vederbörande myndigheter icke komma att meddela förbud mot dylik försäljning annat än under alldeles säregna förhållanden, utan i stället föreskri-av lämpliga inskränkningar, som kunna tillfredsställa intressen av såväl social som ekonomisk art.

För att få ett mera bestämt begrepp angående omfattningen av dessa intressen kan det ju vara skäl att taga del av vissa upp-gifter, meddelade i en P. M., som är bifogad kontrollstyrelsens utlåtande, och där det säges:

»Man torde utan överdrift kunna påstå att ett totalförbud för försäljning av öl skulle komma att medföra en ren förlust i material och genom minskad arbetsförtjänst av minst 1,500,000 kronor i månaden. Stora förluster i material uppstå naturligtvis även genom att redan inköpta råmaterial, korn, malt och humle m. m. ej komma till användning för att ej tala om förluster genom utebliven försäljningsvinst, ränteförluster o. s. v.»

Jag har härmed naturligtvis icke velat framhäva de ekono-miska synpunkter såsom obetingat i första rummet utslagsgivande. Vid krig eller krigsfara få väl sådana synpunkter stå tillbaka. Men myndigheternas framhävande av dessa synpunkter hänför sig ju särskilt till de fall, då det gäller arbetslöshet och nöd i större utsträckning, och har till syfte att framhålla, att man därvid bör vara varsam med att använda den nya befogenhet som nu skulle lämnas myndigheterna. Det är också, med avseende härå av synnerlig vikt, att det skapas garantier för en rätt och besin-ningsfull användning av denna maktbefogenhet, så att den, å ena sidan, icke användes i otid, men, å andra sidan, kommer till an-vändning, där omständigheterna verkligen sådant kräva. För att skapa sådana garantier är det uppenbarligen i främsta rummet av vikt att tillse, att den myndighet, som skall utöva beslutanderät-ten, sitter inne med de bästa förutsättningar härför. Detta är

därför själva kärnpunkten i frågan om också endast en detaljpunkt i och för sig, och det är i denna enda punkt vi reserverar inom utskottet skilt oss från utskottets flertal.

Ang. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.

(Forts.)

De myndigheter, som här kunna komma i fråga, äro naturligtvis Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:ts befallningshavande. Utskottet har ansett, att det vore endast en följdriktig utveckling av hittills gällande lagstiftning att lägga den nya befogenheten i Kungl. Maj:ts befallningshavandes händer. Jag är icke alldeles övertygad om att detta påstående håller streck inför en närmare granskning, ty den befogenhet Kungl. Maj:ts befallningshavande hittills haft i fråga om förbud mot eller inskränkningar i den handel, varom nu är fråga, hänför sig till ordningssynpunkter, och det är tydligt, att gäller det ordningens upprätthållande, går det icke an att allt för mycket centralisera en sådan befogenhet, ty den måste kunna ögonblickligen anlitas där den behövs. Konsekvenserna härav har man också fullt dragit ut, då det är icke allenast Konungens befallningshavande utan även de underordnade polismyndigheterna inom länets olika delar, som äro utrustade med denna myndighet. Vidare bör i avseende å dessa fall, då ordningssynpunkten är den bestämmande, erinras, att i regeln åtminstone — motsatsen torde vara inskränkt till undantagsfall — endast är fråga om synnerligen kortvariga förbud, omfattande kanske endast några timmar. Därav följer emellertid också, att de ekonomiska verkningarna av ett sålunda meddelat förbud icke kunna bli synnerligen ödesdigra. Helt annorlunda ställa sig förhållandena både i ena och andra hänseendet, när förbud påkallas av arbetslöshet och nöd.

Kan man alltså icke i utskottets resonemang om lagstiftningens naturliga utveckling hämta stöd för förslaget, att Konungens befallningshavande skall äga beslutanderätt i frågan, så uppställer sig frågan om några andra vägande skäl därför anförts. Man har då först att beakta vederbörande departementschefs uttalande till statsrådsprotokollet den 5 februari 1915, där det göres gällande, att ifrågavarande åtgärders behövlighet och innebörd kunna i så hög grad vara beroende av lokala förhållanden, att beslutanderätten lämpligen bör förläggas till Kungl. Maj:ts befallningshavande. Emellertid har departementschefen av socialstyrelsens erinran funnit sig föranlåten att föreslå ett tillägg till det ursprungliga förslaget sålunda, att förbud och inskränkning av ifrågavarande art icke må meddelas av Kungl. Maj:ts befallningshavande, utan att Kungl. Maj:t därtill lämnat sitt medgivande. Men måste man icke ändå härvid skulle kunna vara befogad till den erinran att, om det är så, att hänsynen till lokala förhållanden blir så uteslutande avgörande för behövligheten och innebörden av förbud eller inskränkning, varom nu är fråga, då blir väl inhämtandet av detta medgivande, som skall sökas hos och lämnas av Kungl. Maj:t, i själva verket föga mer än en skäligen betydelselös formalitet? För att

Ang. till-
fälliga in-
skränkningar
i handel med
brännvin m. m.

(Forts.)

kunna använda sådant medgivande omedelbart så snart det påkallas, torde det i de festa fall vara nödvändigt att förskaffa sig detsamma på förhand. Men att sålunda i en framställning till Kungl. Maj:t mer eller mindre avsevärd tid i förväg utreda och klargöra situationen vid användningstillfället torde icke bli lätt, utan Kungl. Maj:ts befallningshavande blir väl oftast tvungen att mer eller mindre stödja sin hemställen på antaganden om vad framtiden kan komma att bära i sitt sköte. Det förefaller mig, som om under sådana förhållanden det skulle bliva tämligen sällan Kungl. Maj:t kunde tänkas få skäl att avslå dylika framställningar, och vad blir väl då inhämtandet av Kungl. Maj:ts medgivande annat än en formalitet, kanske förändring med sig olägenheter av den art, som en förutvarande högt aktad ledamot av denna kammare här en gång berörde, då han karakteriserade ansvaret i våra dagar såsom så ofta ett divisionsansvar.

Utskottet har som skäl för befallningshavandenas beslutande-rätt åberopat, dels att man däri skulle finna ökad garanti för initiativ från dessa myndigheters sida, och dels att de förhållanden som skulle på detta sätt regleras genom förbud och inskränkningar ofta äro av så begränsad, lokal natur och tillika av den art att de betinga så efter särskilda omständigheter lämpade detaljerade bestämmelser, att det icke lämpligen bör åligga Kungl. Maj:t att i varje fall utfärda bestämmelser, som i det enskilda reglera dessa förhållanden. Ja, i det sista skälet torde det möjligen ligga något av sanning, för så vitt frågan gäller *inskränkning* i försäljningsrätten. Jag har däremot svårt att inse huru man skall kunna tillämpa det, då frågeställningen blir *förbud* eller *icke förbud*. Vad det första skälet beträffar, behovet av ökad garanti för erforderligt initiativ från Konungens befallningshavandes sida, skall jag av helt naturliga skäl icke inlåta mig på det. Jag kan dock icke underlåta att i detta sammanhang framhålla att, när man genomläser utskottets motivering, man måste finna det påfallande, att det är endast den ena sidan av saken, som genomgående understrykes, nämligen *angelägenheten* av att medgivandet kommer till användning, att förbud och inskränkningar komma att utfärdas. Däremot förbigår man alldeles den andra sidan av saken, att sådant icke måtte komma att ske i onödan eller på olämpligt sätt, varvid åtgärden kanske kan medföra mera skada än gagn.

Ännu bjärtare än i utskottets betänkande kommer emellertid oron för att icke förbudet skall komma att användas till synes i den första av de reservationer, som finnas bifogade utskottets betänkande, där fyra utskottsledamöter anföra följande:

»I anledning av departementschefens uttalande till statsrådsprotokollet angående vidtagande av inskränkningar i rusdryckshandeln under nuvarande förhållanden, får utskottet uttala den förhoppningen, att den vidgade maktbefogenhet riks-

dagen lämnar Kungl. Maj:t med föreliggande lagförslag, må komma till behörig användning under rådande kris.»

Uppenbarligen måste detta yttrande anses riktat mot chefens för civildepartementet yttrande till statsrådsprotokollet den 5 december 1914, då han yttrar, att han icke ansåg tillräckliga skäl förefinnas att under sådana omständigheter som de dåvarande omedelbart företaga ett så långt gående ingrepp i näringslivet och den enskildes förhållanden, som ett dylikt allmänt förbud skulle innefatta. Det förefaller mig, som om reservanterna minst sagt dragit i tvivelsmål befogenheten av detta uttalande och som om den goda viljan ifrågasattes hos Kungl. Maj:t lika väl som det erforderliga nitet hos Kungl. Maj:ts befallningshavande. Man måste väl fråga sig inför sådana och liknande fakta: är det inte rätt nödvändigt att tillse, att alla möjliga garantier skaffas för att det icke blir en mer eller mindre upparbetad ansvarslös opinion ute bland allmänheten, som alltför kraftigt påverkar avgörandet?

Det borde under dylika förhållanden icke förefalla underligt, att några reservanter inom utskottet, till vilka även jag hör, funnit, att det skulle vara mera betryggande, därest den nya befogenheten vilade uteslutande hos Kungl. Maj:t och avgörandet alltså skedde under konstitutionellt och parlamentariskt ansvar. Man må nu tänka om denna ansvarighet vad man vill. Jag tror dock att den i ett fall som detta, måste anses medföra något större trygghet än det rena ämbetsmannansvaret, som här säkerligen icke skulle innebära någonting synnerligen betryggande. Under sådana förhållanden, herr talman, tillåter jag mig yrka bifall till den reservation, som jag jämte fyra andra ledamöter av denna kammare fogat vid utskottets betänkande.

Innan jag slutar bör jag kanske fästa uppmärksamheten på att i vår reservation även göres en gensaga mot vissa delar av utskottets motivering. Jag skall icke närmare ingå på och angiva dessa delar, jag vill endast exempelvis framhålla utskottets uttalande beträffande eventuell ersättningsplikt från statens sida. Jag skall icke uttala något omdöme om i vilken utsträckning en sådan ersättningsplikt kan och bör komma till användning, men det synes mig, att man skulle kunna vara överens om att det icke är lämpligt att redan på förhand utan närmare utredning begränsa den på sätt utskottet har gjort, till fabrikanter och arbetare.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman, mina herrar! Jag skall börja med det sista, som den förre talaren, herr Hammarström, här berörde, och jag kan då icke undgå att uttala min förvåning över att den reservationen mot motiveringen icke kom fram under utskottets behandling av frågan. Det hade varit synnerligen önskvärt, ty det är icke omöjligt, att man då kunnat åstadkomma någon ändring i formuleringen. Emellertid förefaller det mig, som om man verkligen här beträffande even-

Ang. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.
(Forts.)

Ang. tillfälliga inskränkingar i handel med brännvin m. m.
(Forts.)

tuella ersättningskrav har yttrat sig så pass generöst från utskottets sida, att icke den omständigheten bör hindra kammaren att godkänna utskottets föreliggande förslag.

Jag skall emellertid be att få framhålla huru det här lagförslaget utvecklats sig, under den behandling som förslaget har genomgått. Det var ju nämligen så, att man inom regeringen ursprungligen hade tänkt sig, att såväl initiativ som beslutanderätt skulle förläggas till Kungl. Maj:ts befallningshavande. Men så infordrade man ett yttrande i ärendet från socialstyrelsen, och denna styrelse ansåg på anförda grunder att, om ett förbud eller en inskränkning av ifrågavarande art skulle meddelas, detta borde ske genom Kungl. Maj:t. I sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 5 februari detta år anför statsrådet och chefen för finansdepartementet, att ifrågavarande åtgärds behövlighet och innebörd kunde vara i så hög grad beroende av lokala förhållanden, att beslutanderätten lämpligen borde förläggas till Kungl. Maj:ts befallningshavande. Men med anledning av socialstyrelsens yttrande infördes dock i det kungl. förslaget den bestämmelsen, att dylikt förbud eller dylik inskränkning får icke företagas av Kungl. Maj:ts befallningshavande utan Kungl. Maj:ts medgivande. Emellertid upptogs sedermera socialstyrelsens förslag motionsvis av en motionär i andra kammaren, och i den utlåtandet åtföljande reservationen hava fem ledamöter av denna kammare gjort det yrkande som här framställts av herr Hammarström.

Mig förefaller det, att utskottet gått en medelväg mellan Kungl. Maj:ts förslag och socialstyrelsens ståndpunkt. Utskottet har fullständigt accepterat Kungl. Maj:ts förslag angående vidgad befogenhet för Kungl. Maj:ts befallningshavande, men tillika har utskottet ansett, att Kungl. Maj:t bör äga befogenhet att i förevarande fall besluta på eget initiativ. Utskottet har ansett, att det ur förvaltningsrättslig synpunkt skulle vara mindre riktigt, att utövandet av en administrativ befogenhet skulle göras beroende av Kungl. Maj:ts medgivande, under det att initiativ till befogenhetens utövande skulle undandragas Kungl. Maj:t. Utskottet har vidare resonerat så att, om utövandet av befogenheten anses vara av den vikt, att konstitutionellt ansvar bör för detsamma utkrävas, det bör medföra, att det även beredd den konstitutionellt ansvariga myndigheten lagligen grundad möjlighet att sörja för att befogenheten behörigen blir utövad.

Vidare har utskottet tänkt sig, att i fråga om tillämpningen av den utav Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelsen, det skulle kunna tänkas fall, då från Kungl. Maj:ts befallningshavande i ett län framställning inkommit till Kungl. Maj:t om medgivande av förbud eller inskränkande bestämmelser i avseende på handelen med alkoholhaltiga drycker, under det att från ett angränsande län, där väsentligen enahanda betingelser förefinnas i förevarande hänseende, framställning i ämnet icke göres. Vid sådant förhållande föreföll det utskottet nödvändigt, att Kungl.

Maj:t hade bemyndigande att där träffa lika åtgärder eller samma åtgärder inom bägge områdena.

Det har vidare inom utskottet framhållits, att det mycket väl låter tänka sig, att vid krig eller omedelbar krigsfara det kunde finnas lämpligt att införa förbud eller väsentliga inskränkningar i en hel landsända, exempelvis Norrland. Då borde det vara för Kungl. Maj:t möjliggjort att omedelbart vidtaga en sådan åtgärd.

Den föregående talaren har med all rätt strukit under, att det här gäller åtgärder, varav stora ekonomiska intressen äro beroende, och han har ansett, även detta med all rätt, att man bör ha säker garanti för att den makt, som här av staten lägges i vare sig Kungl. Maj:ts eller Kungl. Maj:ts befallningshavandes hand, icke blir missbrukad. Jag säger ännu en gång, att jag giver föregående talare fullkomligt rätt i detta och jag är övertygad om, att hela utskottet var av alldeles samma mening. Men utskottet har ansett att då Kungl. Maj:ts befallningshavande icke får full bestämmanderätt utan det blir Kungl. Maj:t, som i alla fall här avgör, så erbjuder det ingen fara att här gå den väg, Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit.

Jag skall be att ytterligare få understryka, att utskottet å ena sidan i likhet med statsrådet och chefen för finansdepartementet funnit starka skäl tala för att Konungens befallningshavande bör äga rätt att efter Kungl. Maj:ts medgivande utfärda ifrågavarande förbud eller bestämmelser om ifrågavarande inskränkningar, men å andra sidan har utskottet ansett att förhållanden kunna inträda, då det vore önskvärt, att Kungl. Maj:t kunde besluta på eget initiativ, och detta är, herr talman, anledningen till den ståndpunkt utskottet intagit. Jag finner för öfrigt, det ber jag till sist få framhålla, ett starkt stöd för den av utskottet intagna ståndpunkten i det uttalande, som statsrådet och chefen för finansdepartementet gjorde vid denna överläggnings början, då han förklarade sig oförhindrad att tillstyrka vad utskottet här föreslagit, i händelse det blir riksdagens beslut.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallberg: Herr talman, mina herrar! Gentemot ett i detta hänseende enhälligt utskotts uppfattning kan det måhända betraktas nästan hädiskt att uttala en tvekan om gagnet överhuvud taget av något sådant, som här föreslås, och att ifrågasätta, huruvida man icke överskattat betydelsen av det ifrågasatta förbudet. Jag kan emellertid icke hjälpa att jag hyser tvivelsmål därutinnan. Jag tvivlar på möjligheten att någon längre tid hålla ett förbud effektivt. Jag hör redan i andan om mig åberopas exemplet från storstrejkens tid, men jag får bekänna, att det exemplet icke så värst mycket imponerar på mig, ty för den, som under denna tid stod mitt inne i sakerna, är det icke

Ang. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.
(Forts.)

Ang. till-
fälliga in-
skränkningar
i handel med
brännvin m. m.

(Forts.)

svårt att kunna påvisa, huru ofullständigt det förbudet i själva verket kunde upprätthållas, hurusom det, ju längre tiden gick, allt mer och mer lossnade i förbudets fogar. Nej, mina herrar, konsterna äro mångahanda att på outrannsackliga vägar förskaffa sig tillgång till alkoholhaltiga drycker, att finna upp surrogat för sådana drycker och slutligen att själv bereda rusdrycker. Icke heller känner jag mig fullkomligt viss om, huruvida det är företrädesvis på denna punkt, som statsmakterna hava att ingripa till åstadkommande av sparsamhet. Jag frågar mig, om verkligen ett alkoholförbud spelar en så stor ekonomisk roll som man säger. Jag menar hos folket i gemen. För en omåttlig spelar det onekligen stor roll, måhända mindre med avseende på själva depenserna för inköp, men därför att den omåttlige missvårdar sig själv och sitt överhuvud och därigenom också sin ekonomi. Men, såsom jag redan sagt, jag tvivlar på, att man på något hållbart sätt träffar de omåttliga konsumenterna

Vidare tänker jag på, hur mycket annat finnes, i avseende varå i kritiska tider det skulle kunna göras besparingar, t. ex. i avseende på förtärande av andra drycker än alkoholhaltiga eller på tobaksbruket. Utgifter för tobak med dess nuvarande höga pris utgöra en högst avsevärd del av den personliga ekonomien. Vidare skulle, synes det mig, besparingar göras på nöjen, biografier m. m., som verkligen för många människor draga med sig en mängd onödiga utgifter. När man slutligen besinnar, att förbudet med nödvändighet måste ådraga staten en icke ringa ersättningsplikt, så ligger den tanken icke avlägsen, huruvida det icke vore rimligare, att staten använde motsvarande medel till lindrande av eventuellt befintlig nöd eller arbetslöshet, hellre än att genom ett förbud komma åstad ytterligare arbetslöshet. Det har också förefallit mig vara ganska egendomligt att se, hurusom i de länder, som nu hemsökas av krig, åtminstone såvitt jag känner, något förslag om spritförbud icke blivit ifrågasatt utom för Ryssland och hurusom detta förbud, efter vad man kan se, där slagit ganska illa ut. Jag vill gärna hoppas, att utskottet helt eller delvis icke bringas ur jämvikt av vad jag sagt — den ärade utskottsordföranden ser så betänksam ut — men det må tillgivas den, som, för att ett ögonblick tala något högstämt, grånat i polismyndighetens tjänst och hos vilken erfarenheten givit vid handen, att icke något område finnes, där lagstiftningen bör vara mera varsam än här för att icke förfela målet, det må tillgivas honom, säger jag, om han ställer sig något tvivlande.

Men jag skall icke tvista om denna punkt, det vore dessutom gagnslöst gentemot utskottets enhälliga uppfattning. Däremot kan jag alldeles icke finna det vara en lämplig anordning, som utskottet föreslår, nämligen, att det skulle tillkomma såväl Kungl. Maj:t som Konungens befallningshavande att meddela förbud av förevarande slag. Det förefaller mig, som om redan en sådan dualism i och för sig borde vara ägnad att väcka betänksamhet, en dualism, enligt vilken det skulle tillkomma tvänne

myndigheter att så att säga i första instans avgöra precis samma sak och därvid eventuellt komma till olika slut. Finnes något annat område, där sådant enligt gällande lag eller författning är möjligt? Min författningskunskap räcker icke till för att leta upp något sådant. Utskottet har för sin uppfattning härutinnan åberopat det konstitutionella momentet, och den förste ärade talaren har redan berört detta. Utskottet finner det högst otillfredsställande, att icke initiativ även skall kunna finnas hos Kungl. Maj:t; jag åberopar härvid utskottets resonemang å sid. 8. Men jag skulle härvidlag vilja bringa i erinran, att något motsvarande finns på flera ställen i våra författningar, t. ex. då det gäller införandet av municipalordning i de samhällen, som därav äro i behov, något, varuti det icke tillkommer Kungl. Maj:t initiativ, utan endast Konungens befallningshavande, medan däremot Konungens befallningshavandes beslut i dylika ärenden skall underställas och prövas av Kungl. Maj:t. Likadant är förhållandet, då det gäller införande av hälsovårdsordningar enligt hälsovårdsstadgan i rikets städer. Även där tillkommer initiativet Konungens befallningshavande, icke Kungl. Maj:t, vadan en sådan ordning, som jag ifrågasätter, ingalunda är exempellös.

Hellre än utskottets förslag skulle jag vilja omfatta Kungl. Maj:ts, ehuru jag icke heller finner detta fullt tilltalande. Enligt min mening bör avgörandet tillkomma Kungl. Maj:t. Att det skulle bero på Konungens befallningshavande att meddela bestämmelser i ämnet är i den kungl. propositionen motiverat därmed, att ifrågavarande åtgärders behövlighet skulle vara beroende av lokala förhållanden, som Konungens befallningshavande bäst känner till. Detta kan ju i viss mån vara riktigt, när det gäller nöd och arbetslöshet, men å andra sidan måste det väl såsom regel kunna sägas, att ekonomiska kriser göra sig förnimbara över hela landet, om än verkningarna kunna vara något växlande. Härom kan ju emellertid Kungl. Maj:t erhålla kännedom genom sina befallningshavande, vilka det för övrigt såsom ämbetsplikt åligger att hålla Kungl. Maj:t å jour med förhållandena. Dessutom synes det mig böra besinnas, såsom jag förut sagt, att utfärdandet av detta förbud måste ådraga statsverket åtskillig ersättningsskyldighet, och det är då av vikt, att Kungl. Maj:t, som ensam har tillfälle att bedöma statens förmåga att möta dessa ersättningskrav, har avgörandet i sin hand ävensom att avgörandet sker efter enhetliga synpunkter. Skola sådana saker ankomma på Konungens befallningshavande, kan det icke undvikas, därom är jag fullkomligt viss, att t. ex. i närbelägna län det kommer att förfaras olika, även om förhållandena icke giva därtill anledning. Detta kan komma att bero på åtskilliga omständigheter, det kan bero på intensiteten i påverkningar från det ena eller andra hållet, det kan slutligen bero, jag kan ju kalla det så, på större eller mindre sentimentalitet hos den avgörande, och jag finner det mer än tveivelaktigt — detta har också den förste talaren påpekat — huruvida, därest nu

Aug. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.
(Forts.)

Ang. till-
fälliga in-
skränkningar
i handel med
brännvin m. m.
(Forts.)

ett förbud av Konungens befallningshavande utfärdas och detta underställes Kungl. Maj:ts prövning, Kungl. Maj:t då skall anse sig kunna upphäva detsamma.

På detta sätt kan förbud komma att gälla i ett län, men icke i ett nära beläget, utan att grundade skäl till olikhet i detta avseende föreligga.

Jag kommer slutligen till det fall, att förbudet betingas av krig eller omedelbar krigsfara. Då synes mig saken ställa sig ännu omöjligare. Att avgöra om krig råder är icke svårt, men så mycket större är svårigheten, åtminstone för Konungens befallningshavande, att skönja om sådan fara är förhanden. Ingen kan bättre än Kungl. Maj:t bedöma den saken. Säkerligen kommer man, att i ett län anse krigsfara vara förhanden och i ett annat att så icke är förhållandet, lätt föranledande således i skilda län till olika beslut. Nu kan måhända invändas, att Kungl. Maj:t skall giva lov till förbuds utfärdande, såsom det heter, men då tillåter jag mig fråga, till vad denna omgång skall tjäna, och omgången är onödigt och olämplig såsom kunnande föranleda skiftande beslut från Konungens befallningshavandes sida, dem Kungl. Maj:t måhända, särskilt när det gäller krig eller krigsfara, kan finna sig föranlåten upphäva.

Herr talman, med den ståndpunkt jag intager till denna fråga, har jag icke något yrkande att göra.

Greve W a c h t m e i s t e r, A x e l: Vad jag tänkt framhålla, när jag begärde ordet, har till stor del redan blivit anfört, under diskussionen. Nu ber jag endast få säga, att redan när jag första gången läste igenom detta utskottsbetänkande och därvid fogade reservationer, fick jag det intrycket, att herr Hammarströms m. fl:s reservation vilade på den principiellt riktiga grunden. Jag anser det vara ovillkorligen principiellt riktigast, att beslutanderätten i dessa ömtåliga frågor ensamt vilar hos den högsta administrativa myndigheten, hos Kungl. Maj:t. Jag anser, att någon som helst faktisk olägenhet icke kan uppkomma härav. Den större känedom, Kungl. Maj:ts befallningshavande besitter i avseende å lokala förhållanden, kan ju ytterst lätt ställas till Kungl. Maj:ts förfogande genom att Kungl. Maj:t hör sina befallningshavande, och jag anser också för givet, att Kungl. Maj:t gör detta. Utskottet anser, att det skulle bliva ökad garanti för, att Konungens befallningshavande skulle taga initiativ i dessa frågor, om även Konungens befallningshavande finge beslutanderätt. Jag förstår alls icke, varför utskottet anser detta. I vanliga fall är det ju så, att ju mindre ansvar man har, desto lättare är det att taga initiativ, och jag kan således icke förstå utskottets utgångspunkt härvidlag. Jag yrkar bifall till herr Hammarströms m. fl:s reservation.

Herr v o n M e n t z e r: Icke den siste, men den näst föregående talaren åberopade, att han gränat i polismyndighetens tjänst och han gjorde med anledning därav vissa meddelanden. Då även jag

gränat i sådan tjänst, kan jag icke underlåta att uttala en uppfattning, som jag under mitt arbete vunnit och som väsentligen ligger i rak motsatt riktning mot den nämnde ärade talarens. Han menade, att ett förbud icke skulle hava några så gynnsamma verkningar som man väntade sig av detsamma, och han framhöll att, då man åberopar förhållandena under storstrejken, voro där ingenting att hämta till förmån för en lagstiftning sådan som den nu ifrågasatta. Han sade, att man med ett förbud sådant som detta icke skulle träffa den omättlige, men min erfarenhet går i rakt motsatt riktning. Det är så ofantligt många av de omättlige, som själva åstunda förbudet och som under storstrejkens dagar jublade över, att ett förbud fanns till, varigenom de blivit lyckliga familjemedlemmar i stället för, såsom de förut varit, en skräck för familjen och i övrigt.

Så framhöll samme talare, att man för närvarande i de krigförande staterna icke hade genomfört förbud annat än i Ryssland och att det där visat sig medföra icke så alldeles fördelaktiga följder. De underrättelser, jag fått från Ryssland, gå i rakt motsatt riktning. Såvitt jag fått del av ställningen där, har förbudet i Ryssland verkat synnerligen välgörande, och vidare vill jag hemställa, huruvida den uppgiften är oriktig, som kommit mig tillhanda, att under förhanden varande förhållanden, man i Frankrike infört absintförbud.

För att nu övergå till det, som förut synts vara den huvudsakliga skiljepunkten i detta fall, skall jag bedja att få yttra något om föreliggande förslag i vad angår frågan, huruvida avgörandet skall överlämnas ensamt till Kungl. Maj:t eller både till Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:ts befallningshavande med Kungl. Maj:ts medgivande. Här har till förmån för reservationen, som går ut på att avgörandet skulle ligga ensamt i Kungl. Maj:ts hand, framhållits, att det skulle vara en onödig omgång, att det skulle vara en dualism, en betydelselös formalitet o. s. v. att lägga avgörandet på båda hållen. Men redan den förste ärade talaren, som talade till förmån för reservationen, framhöll mycket riktigt, att på andra områden Kungl. Maj:ts befallningshavande äger beslutanderätt av den anledning, att det kan vara av värde att skyndsamma åtgärder vidtagas. Och jag tror bestämt att det skälet bör hava avgörande betydelse, även då det gäller nu föreliggande spörsmål.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet började sitt anförande med att uttala, att Kungl. Maj:ts och utskottets förslag voro ense däruti, att de båda tillgodosåge det syfte, som låge till grund för denna lagstiftning. Jag är icke övertygad om att de göra det. Det är en väsentlig skillnad dem emellan. Kungl. Maj:t har i sitt förslag, såvitt man håller sig endast till lagtexten, icke medgivit ersättning i mer än två fall. Först skulle innehavare av vissa brännvinsförsäljningsrättigheter återfå redan erlagd försäljningsavgift, i vad den motsvarar den tid, varunder rättigheten icke kommit att utövas. Vidare innehåller förslaget bestämmelse om eftergift av skatt från skattepliktigt bryggeri för malt, som med anledning av meddelande av försäljningsförbud så skadas, att det icke kan användas. Därtill inskränker sig Kungl. Maj:ts framställning, såvitt man hål-

Ang. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.

(Forts.)

Ang. till-
fälliga in-
skränkningar
i handel med
brännvin m. m.

(Forts.)

ler sig till den föreliggande lagtexten. Men utskottet har gjort ett mycket betydelsefullt inlägg. Det står visserligen i motiveringen, men det är så mycket allvarsammare och betydelsefullare som det utgör ett principuttalande, och jag anser det vara synnerligen olämpligt att riksdagen stannar för detsamma. Skulle det tagas upp med godkännande, kan jag icke se annat än att syftet med just hela denna lagstiftning blir väsentligen tillintetgjort. Syftet med denna lagstiftning är ju att under nödtillstånd bereda landet lindring ifråga om en viss kraftig nödkälla. Detta syfte kan väl icke kraftigare motarbetas än att man just under nödtillstånd, då även staten är i nöd, ålägger staten att giva så stora ersättningar som enligt vad redan förut framhållits det här kan vara fråga om. Det heter ju, såsom redan påpekats i en promemoria, att ersättningar ifråga om förbud vid öl- och vinförsäljning kunna beräknas till minst en och en halv miljon i månaden, vartill även komma andra ersättningar. ifall förbudet utsträcker att gälla även brännvin. För mig ligger det alldeles tydligt att ett sådant lagstadgande helt enkelt omöjliggör varje tillämpning av lagen. Men, säger man, det är ju rättvist och billigt, så att det bör man väl icke motsätta sig. Jag undrar just hur det är med den saken. Jag tror att man väsentligen förbisett att det här är fråga om en affär, och affärer äro alltid beroende av konjunkturerna, och ifall en affär vilken som helst i landet till följd av konjunkturförhållanden gör förluster, träder staten därför icke in i någon ersättningskyldighet till affärsidkaren. Men, säger man, här föreligger en väsentlig skillnad. Då vill jag säga, att vi böra komma ihåg, att utgångspunkten för statens ingripande i detta fall är just alldeles särskilt konjunkturförhållandena, och om staten icke på förhand bundit sig genom något särskilt uttalande att under alla förhållanden hålla vederbörande skadeslösa, måste dessa likasom andra stå den risk som följer med ändrade konjunkturer. Man säger att det är här en väsentlig skillnad i det att vid affärer i allmänhet saken går sin gång utan att staten gör något ingripande, men när staten griper in, måtte det väl, säger man, tillhöra staten att framträda såsom ersättningspliktig. Men det har åtminstone i åtskilliga fall icke förut tillämpats. Vi minnas ju huru på sin tid fosfortändstickerornas fabrikation blev förbjuden, då det var en mängd fabriker, som måste nedläggas driften, i vad den avsåg den fabrikationen, och där blevo många arbetsgivare och arbetare lidande utan att det förekom någon ersättning från statens sida. Jag har hört omtalas att stöten en gång ändrade sitt anslag till skarpskytteväsendet på så sätt, att skarpskyttarna, som förut fått ett kontant bidrag till anskaffande av ammunition, i stället av staten tilldelades ett visst antal skarpladdade patroner. Då framträdde där en man som sade: »Jag har på grund av förut rådande förhållanden anordnat en fabrik och drivit den i ganska stor skala och den har inbragt mig en nettobehållning av 6,000 kronor» — tror jag det var — »och jag skall hava ersättning när staten på detta sätt ingriper i min affär.» Fick mannen väl någon ersättning? Nej, det har jag aldrig hört talas om, och särskilt på den nu ifrågavarande rusdryckslagstiftningens om-

råde har staten en gång ingripit mot de mindre bryggerierna så att dessa blevo lidande till förmån för de större. Fingo de väl någon ersättning? Nej, visst icke. Det synes mig olämpligt och obehörligt att riksdagen här gör det principiella uttalande, som förekommer i utlåtandet å sidan 9, och som jag därför skall be att få läsa upp. Utskottet säger:

Ang. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.
(Forts.)

»Därjämte vill utskottet uttala sin förvissning därom, att Kungl. Maj:t kommer att vid handhavandet av ifrågavarande befogenhet taga behörig hänsyn till de förluster, som genom de nya bestämmelsernas tillämpning kunna vållas både tillverkare och arbetare, ävensom till de befogade ersättningskrav, vilka från deras sida i anledning härav må kunna resas.»

Därför ber jag också att få hemställa, att detta stycke måtte utgå ur motiveringen.

Herr Bergström: Herr talman! Den förste ärade talaren framhöll med styrka vikten av att vinna garantier för en rätt besinningsfull användning av rätten att utfärda förbud eller föreskriva inskränkningar på området ifråga. För bevillningsutskottet har det också framstått såsom synnerligen angeläget att erhålla garantier i detta avseende och utskottet hade ansett sig hava funnit sådana, då utskottet — jämte det att detsamma föreslår att Kungl. Maj:t skall kunna direkt besluta på detta område — i likhet med den kungliga propositionen ifrågasätter att dylik beslutanderätt tillika skulle ligga i Konungens befallningshavandes hand efter Kungl. Maj:ts medgivande. Den ärade talaren tycktes bestrida, att man i senare fallet skulle hava tillräckliga garantier i detta avseende, och detta bestridande skulle väl då gälla antingen Konungens befallningshavandes beslut eller Kungl. Maj:ts åtgärd, då Kungl. Maj:t lämnar eventuellt medgivande eller båda delarna. Det förefaller mig vara väl anspråkslöst från talarens sida att förutsätta att man i avseende å Konungens befallningshavande icke här ägde tillräckliga garantier. Kungl. Maj:t, resp. föredragande departementschefen, har varit av en helt annan uppfattning och ävenså bevillningsutskottet, i det de hava ansett att man med fullt förtroende kan lägga en beslutanderätt på detta område i Konungens befallningshavandes hand. Vad Kungl. Maj:t beträffar ansåg sig samme talare kunna våga det uttalande, att Kungl. Maj:ts medgivande skulle bliva en tom formalitet. Det var för oss inom utskottet otänkbart att så skulle bliva fallet. Det är ju klart, att just den synpunkt talaren själv framhöll såsom särskilt betydelsefull i detta avseende, synpunkten av synnerligen viktiga intressen, icke minst av ekonomisk art, vilka komme att beröras av dylika förbud och inskränkningar, den synpunkten kommer Kungl. Maj:t naturligtvis att taga under den allra allvarligaste omprövning, innan Kungl. Maj:t lämnar ett dylikt medgivande.

Nu har en annan ärad talare här sagt att det förslag, som kommit från bevillningsutskottet och som vill lägga beslutanderätt på detta område dels hos Kungl. Maj:t, dels hos Konungens befallningshavande efter Kungl. Maj:ts medgivande, skulle innebära en dualism

Ang. tillfälliga inskränkningar i handelen med brännvin m. m.

(Forts.)

ägnad att väcka betänkligheter, och han frågade huruvida man kunde peka på någon motsvarighet på andra områden till nämnda anordning. Konungens befallningshavande, var inom sitt län, företrädare ju i viss mån Kungl. Maj:t; de hava att med uppmärksamhet följa allt som sker inom länet och taga de initiativ, som gällande bestämmelser föranleda och som eljest Konungens befallningshavande kunna anse sig böra taga. Utan att jag skall föra ut jämförelsen vidare torde jag kunna säga, att Konungens befallningshavande i någon mån intager samma ställning gentemot Kungl. Maj:t som representationen i utlandet intager gentemot Kungl. Maj:t. Och med avseende å vår representation i utlandet är det ju fallet, att den på många områden enligt gällande föreskrifter måste gå in till styrelsens centrum här för att inhämta medgivande eller bemyndigande, innan en medlem av denna representation kan vidtaga den ena eller andra åtgärden. Men sedan medgivandet är lämnat, har denna representant att bestämma i avseende å både tid och rum och åtskilligt annat inom de gränser, som där på ort och ställe lämpligen kunna överskådas. I viss mån skulle förhållandet bliva detsamma här.

En annan ärad talare har såsom sin mening framhållit, att det skulle vara principiellt riktigt att bestämmanderätten uteslutande lades i Kungl. Maj:ts hand, men han snuddade vid tanken att man i detta fall bör taga praktiska hänsyn. Det är detta som föredragande departementschefen gjort, då han i sitt yttrande till statsrådsprotokollet framhåller att de föreslagna åtgärdernas behövlighet och innebörd kunde vara i särskilt hög grad beroende av lokala förhållanden, och att i följd härav beslutanderätt härvidlag lämpligen borde läggas hos Konungens befallningshavande. Det kan ju vara en hel del detaljer som böra ingå i ett dylikt påbud, föreskrifter av rent lokal natur, vilka Konungens befallningshavande lämpligast kan meddela. Och vidare är det ju så, att dessa förbud eller inskränkningar skola upphöra, och då, ifall man följer utskottets förslag och förbud eller inskränkningar tillkommit genom Konungens befallningshavandes beslut, ankommer det naturligtvis på Konungens befallningshavande att häva dessa förbud eller inskränkningar.

Utskottet har kommit till sitt förslag på rent praktiska grunder. Såsom bekant föreligger denna fråga — det nämnes i utskottsberäkningen — tillika i form av förslag i de stora nykterhetsmotionerna, som vi längre fram under riksdagen få att behandla. motioner från nykterhetsgruppen och från det liberala partiet, och i dessa möter man också ett slags dualism, nämligen i tanken att lägga beslutanderätten i avseende på länen hos Konungens befallningshavande, men att, då det gäller förbud eller inskränkningar avseende hela riket, lägga densamma hos Kungl. Maj:t. Därvid uppstår emellertid en lucka enligt utskottets förmenande. Om under nödtillstånd det skulle finnas påkallat att för en stor landsända omfattande flera län, exempelvis Norrland, utfärda förbud eller påbjuda inskränkningar, är det säkerligen också lämpligast, att Kungl. Maj:t tager den saken om hand. När det däremot blir fråga om rent lokala förbud eller lokala inskränkningar, kommer det väl i regeln att ställa sig så, att Konun-

gens befallningshavande får sköta om den saken efter förut av Kungl. Maj:ts erhållet bemyndigande. Det synes mig att man på det sättet bäst tager hänsyn till de praktiska förhållandena, och jag anhåller att på grund härav få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.

(Forts.)

Herr von Koch: Då den ärade representanten på Kristianstadsbanken, herr Dahl, väckte sin motion om avslag på Kungl. Maj:ts proposition, förvånade det mig något. Det föreföll mig nämligen egendomligt att motionären kunde stå så fjärran ifrån det verkliga livet och nu rådande förhållanden i detta fall. Men jag har fått en viss förklaring därpå genom att den arbetslöshet, som framträtt på andra håll, icke gjort sig gällande i den stad där han har sitt hemvist. Sedan krisens utbrott har nämligen i Kristianstad endast utbetalts kronor 5,60 i arbetslöshetsunderstöd, varför arbetslöshetsproblemet i denna lyckliga del av vårt land icke f. n. har någon större betydelse.

Det väckte också min förvåning när den förste talaren här i dag i mycket bestämda ordalag uttalade sin önskan att man skulle iakttaga varsamhet ifråga om restriktioner inom rusdryckshandlingen och när han varnade för att taga hänsyn till en, såsom han uttryckte det, ansvarslös och upparbetad opinion. Jag tror dock att man även i detta fall bör taga i betraktande den omständigheten, att i den ärade talarens län arbetslösheten har varit mycket litet framträdande och därför icke föranlett hans inskridande.

Men än mera förvånades jag då representanten från Malmö yttrade, att man icke borde ägna denna fråga någon särskild uppmärksamhet, ja han gick så långt, att han framhöll att staten icke hade anledning ingripa för att främja sparsamheten. Jag förvånades därför att just i Malmö arbetslösheten har varit synnerligen framträdande och att där utbetalts intill den 1 februari ej mindre än 68,000 kronor till de arbetslösas understödande. Jag tror att den ärade talaren något har underskattat den nuvarande situationens vanskligheter. Intill den första februari är det icke mindre än 87 platser, som utbetalt arbetslöshetsunderstöd och sedan den tiden torde antalet platser än ytterligare ökats. Det är icke minst i Stockholm som verksamheten i detta fall blivit mycket omfattande. I det att sedan november här utbetalts i arbetslöshetsunderstöd ej mindre än omkring 350,000 kronor, och för närvarande utbetalas i sådant understöd 25,000 kronor i veckan till en befolkning på 6,000 à 7,000 personer. Men härmed slutar naturligtvis icke alls arbetslöshetens verkningar för det närvarande. Som bekant är det ett stort antal industrier, som väsentligt förminskat arbetstiden, varigenom arbetslönerna högst betydligt reducerats. Vartill kommer att livsmedlen fördyrats allt mer och mer och gjort situationen för de arbetslösa mer än vanligt svår. Med den erfarenhet jag haft tillfälle att förvärva här i huvudstaden under de sista fem månadernas verksamhet för de arbetslösa får jag säga, att det skulle varit synnerligen fördelaktigt ifall överståthållarämbetet hade ägt befogenhet att verkställa inskränkningar inom

Ang. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.

(Forts.)

rusdryckshandeln. Från ledningen för understödsverksamheten har visserligen vidtagits en hel del åtgärder i syfte att förhindra att de lämnade understöden skulle förvandlas i sprit, bland annat har understöd utdelats in natura i mycket stor utsträckning, men det har visat sig att ändock ha missbruk förekommit. Därmed är icke min mening att på något vis uttala någonting förklenande eller någon dom över dem som erhållit understöd, ty det är lätt att förstå för den som praktiskt deltagit i detta arbete, att den arbetslöse utsättes för särskilda frestelser då han går utan arbete. Om en person, som under normala förhållanden har ett bestämt arbete, helt plötsligt blir sysslöslös, innebär detta en mycket betydande omkastning i hans liv, och när den nödtvungna arbetslösheten räcker dagar och veckor, kanske månader och till med år, då är lätt att förstå att det gamla kända uttrycket »Fåfång gå lärer mycket ont» har sin särskilda tillämpning på de nödtvunget arbetslösa. Jag tror mig kunna säga att den arbetslöse skulle hava en mycket värdefull hjälp i sin strävan att utan skada komma igenom denna svåra period, om han medelst lämpliga restriktioner från vederbörande myndigheters sida kunde befrias från mängden av frestelser i avseende å spritdrycker. Detta är icke någon teoretisk spekulation utan det är en sak som tydligt och klart framstått för dem som deltagit i våra hjälpbyråers dagliga arbete. Det är ingen överdrift att säga, att rusdryckerna utgöra ett av de allra största hindren för ett tillfredsställande understödsarbete. Detta bör statsmakterna besinna, då de varit frikostiga nog att anslå ej mindre en fem miljoner kronor för detta arbete. Därför måste man ock enligt mitt förmenande uttala sitt livliga erkännande därav att regeringen lagt den föreliggande frågan inför riksdagen.

Jag tror att det är en god och riktig tanke att länsmyndigheterna äga befogenhet på detta område. Det skulle därför, såvitt jag förstår, vara till stor nytta om riksdagen i enlighet med utskottets förslag, ville lämna Konungens befallningshavande befogenhet att vidtaga åtgärder i avseende å förbud eller restriktioner efter inhämtande av Kungl. Maj:ts godkännande. Myndigheterna, icke minst i Stockholm, hava stått tveksamma om de ägde befogenhet under nuvarande förhållanden att göra något. Nu bör en bestämd och klar befogenhet i detta avseende givas dem.

Det har i någon mån väckt uppmärksamhet att representanter för icke mindre än tre länsstyrelser avböjt att påtaga sig det ansvar som man nu vill pålägga dem. De skäl de anfört häremot ha dock icke för mig varit bindande. Herr Hallberg förklarade, att länsstyrelsen icke skulle kunna upprätthålla ett eventuellt förbud, och att så icke skett under den s. k. storstrejken. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att han därmed gav sig själv eller sin länsstyrelse ett underbetyg, som väl knappast i andra landsändar behövt ifrågakomma. Icke heller kan jag gilla hans argumentering att en sådan kris, som nu äger rum, ovillkorligen måste påverka de ekonomiska förhållandena i *alla* landets delar. Så är icke förhållandet, den nuvarande krisen har tvärtom gjort sig gällande å

vissa särskilda delar av vårt land medan andra varit så gott som befriade från påverkan. Detta förhållande synes mig just peka på önskvärdheten av att ansvaret lägges på länsmyndigheterna. Med stöd av vad jag nu anfört ber jag att på det livligaste få tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Ang. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.

(Forts.)

Herr E k m a n, K a r l J o h a n: Alla torde vi i dag vara ense om behovet av, att möjlighet beredes att vid krig eller krigsfara eller särskilt framträdande nöd åstadkomma ett tillfälligt rusdrycksförbud, och skiljaktigheterna röra sig endast om, i vilken ordning detta förbud skall meddelas.

Reservanterna ha ansett olämpligt att införa en sådan anordning, varigenom frågan skulle kunna i första hand avgöras alternativt av Kungl. Maj:t eller av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Denna invändning torde icke vara av någon särdeles betydelse. Ty givetvis kommer Kungl. Maj:ts befallningshavande i regeln att taga initiativ företrädesvis då det gäller lokala förbud av kortare varaktighet, medan Kungl. Maj:ts initiativ mera kan väntas komma till användning, då det gäller förbud av större omfattning eller längre varaktighet.

Allvarligare är den invändning, som jag tror innebär reservanternas huvudsyn på saken, nämligen att mycket stora ekonomiska intressen här skulle stå på spel, i första rummet för de enskilda och vidare även för staten, som ju genom uppkommande ersättningsanspråk i viss mån kan ådragas ekonomiskt ansvar. Reservanterna framhålla, att när det gäller dylika värden, bör beslutet fattas under fullt konstitutionellt ansvar, d. v. s. av Kungl. Maj:t. Men när det råder kristider, tider av krig eller krigsfara eller synnerliga ekonomiska svårigheter, äro ju alla beredda att underkasta sig uppoffringar. Detta torde stå klart för var och en. Det underlättar påläggandet av dylika uppoffringar, och gör ansvaret mindre tungt. I allt fall tror jag icke, att Kungl. Maj:ts befallningshavande därvid skall känna mindre ansvar, då han genom ett förbud framkallar sådana uppoffringar, än Kungl. Maj:t skulle göra. Reservanterna befara, att ett uppdrag av Kungl. Maj:t till dess befallningshavande att meddela förbud för viss tid, skulle kunna »förminska känslan av ansvar vid det slutliga avgörandet». Jag tror, att det är att giva ett alltför dåligt betyg åt våra befallningshavandes ansvarskänsla, och läser jag reservationen rätt, tycker jag mig finna, att reservanterna, då de givit detta betyg, icke heller varit fullt säkra på sin sak. Ty omedelbart efteråt säga reservanterna, att det vill synas dem, »att ett avgörande, sådant som det varom här är fråga, *åtminstone där det gäller försäljningsförbud för längre tid*, bör odelat ske under full konstitutionell ansvarighet», d. v. s. av Kungl. Maj:t. Detta är en mycket viktig reservation mot reservanternas hela tankegång. Jag tror nämligen icke, att det kan ifrågakomma, att Kungl. Maj:t skulle lämna ett dylikt uppdrag åt befallningshavandena *för någon längre tid*, och icke heller, att ett sådant uppdrag skulle lämnas utan vidare, om det gällde en dylik sak av större omfattning. Utan man torde kunna antaga, att

Ang. till-
fälliga in-
skränkning^{ar}
i handel med
brännvin m. m.

(Forts.)

Kungl. Maj:t förbehåller sig själv initiativet, då det gäller förbud för längre tid, och därmed förfaller hela grunden för reservanternas resonemang.

Jag kan således icke finna, att i reservationen finnes någon verkligt bärande tanke, såvida man icke vill uppkonstruera ett sådant förhållande, som att Kungl. Maj:t skulle fritt lämna ifrån sig hela saken till Kungl. Maj:ts befallningshavande. Det tror jag inte, att Kungl. Maj:t skulle göra, och tror man icke det, utan att Kungl. Maj:t förbehåller sig själv de viktigaste avgörandena, synas reservanternas farhågor ogrundade.

Då man nu är ense om själva saken och förslaget kan i hög grad äventyras, om man icke bifaller utskottets förslag, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till detsamma.

Herr Hammarström: Om jag rätt uppfattat den ärade talaren på Östgötabänken, ville han göra gällande, att jag sagt, att, därest avgörandet lämnades åt Kungl. Maj:ts befallningshavande, skulle garantier saknas för ett nöjaktigt avgörande. Det var nog icke förhållandet. Jag tror, att om den ärade talaren varit i tillfälle att åhöra hela mitt anförande, han skulle ha funnit, att det tvärtom gick ut på att man skulle lägga avgörandet där, varest de bästa garantierna stode att finna, och vid en jämförelse mellan de båda alternativen: avgörande hos Kungl. Maj:t eller avgörande hos Kungl. Maj:ts befallningshavande, fann jag, att det förra borde vara att föredraga såsom erbjudande de vida större garantierna.

För övrigt ansåg samme talare, att jag uttalat ett alltför blygsamt omdöme om befallningshavandena i detta hänseende. Men jag undrar, om jag icke därvid befinner mig i så aktat sällskap som den ärade talarens eget, då han ju anslutit sig till utskottets majoritet och denna funnit behov av att skapa erforderliga garantier för initiativ från Kungl. Maj:ts befallningshavande. Det är emellertid endast i detta hänseende, utskottet ansett sig kunna och böra tvivla på befallningshavandenas goda vilja. Däremot när det gäller den andra sidan av saken, huruvida det icke kunde tänkas, att befallningshavandena komme att använda den nya befogenheten i oträngt mål, då — det medgiver jag — har utskottet ansett sig böra visa befallningshavandena fullt förtroende.

Vidare vill jag, i anslutning till vad den siste ärade talaren yttrade, framhålla, att jag tror, att han byggde sina slutsatser på en hel del förmodanden, som nog kräva något närmare bevisning, innan man kan taga dem för goda. Han föreställde sig bland annat, att Kungl. Maj:t skulle förbehålla sig avgörandet i varje fall, då det bleve fråga om förbud för längre tid. Jag vill säga, att intet i den kungl. propositionen antyder något sådant och att icke heller utskottet har något uttalande i den riktningen, och slutligen föreställer jag mig, att det bleve alldeles omöjligt, att när fråga uppstode om medgivande till för-

bud, avgöra, huruvida det kunde behövas för längre eller kortare tid.

Däremot har den siste ärade talaren alldeles rätt i uttalandet beträffande reservanterna, då han säger, att dessa gjort en reservation mot sin egen reservation. Det är alldeles riktigt, att om förslaget endast gällt inskränkningar, skulle åtminstone jag för min del icke funnit mig nödsakad att avgiva någon reservation, ty jag tror icke, att inskränkningar behövde medföra så betänkliga konsekvenser, som ett förbud kan komma att medföra. Det är förbudet, som här är den farliga saken att handskas med, och jag föreställer mig, att därest denna kammare skulle acceptera reservationen, det icke skulle vara omöjligt att komma till en sammanjämkning just i den punkt, den ärade talaren sålunda kom att beröra.

Ang. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.
(Forts.)

Herr Petrén: Herr talman, mina herrar! Det var ett yttrande av den ärade talaren på Malmöbanken, som föranledde mig att begära ordet. Han gjorde nämligen det påståendet, att alkoholförbrukningen i stort sett icke spelar någon roll i allmänhetens ekonomi. Det vore egentligen för den omättlige alkoholförbrukaren, som det spelade någon roll, men för den måttliges ekonomi skulle det icke spela någon större roll. Med anledning därav ber jag att få anföra några siffror, som belysa den roll, alkoholförbrukningen spelar även i de måttliges ekonomi, särskilt deras, som tillhöra de i ekonomiskt avseende mindre gynnsamt lottade klasserna.

Det gjordes för en del år sedan under ledning av en statistiskt bildad person en undersökning på denna punkt, som gällde representanter för åtskilliga yrken bland Stockholms arbetare. Det är att märka, att i denna undersökning endast sådana arbetare medtogos, vilka allmänt ansågos vara måttliga och som fullgjorde sitt arbete ordentligt. Undersökningen var delad i två serier, en rörande de ogifta och en rörande de gifta arbetarne. Det befanns då, att de ogifta arbetarne använde i medeltal 255 kronor om året till brännvin och öl. Därvid är att märka, att det gällde arbetare, som hade en medelinkomst av 1,200 kronor för år, d. v. s. den ogifte måttlige arbetaren befanns använda 20 procent av sin inkomst till alkoholhaltiga drycker.

Bland de gifta arbetarne var utgiften för öl och brännvin 164 kronor om året, vilket — då även i denna serien medelinkomsten var c:a 1,200 kronor — alltså motsvarar bortåt en sjundedel av hela inkomsten.

Jag skall till ytterligare belysande av den avhandlade frågan vidare anföra ett par siffror, som härom året voro synliga i en av huvudstadens tidningar. Där hade sammanställts å ena sidan de belopp, som efter systembolagets årsberättelse att döma, av Stockholms arbetarbefolkning utgavos för brännvin och därmed likställda drycker, och å andra sidan de sammanlagda hyresbelopp, som i Stockholm erlades för lägenheter på ett rum och

Ang. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.
(Forts.)

kök. Det visade sig av denna sammanställning, att summorna ifråga voro i det närmaste lika, uppgående till mellan fyra och en halv à fem miljoner kronor årligen. När man därtill betänker, att säkerligen ännu större summor av Stockholms arbetare utgivnas för öl, kan man av de anförda siffrorna få en god föreställning om, vilken oerhört stor roll alkoholförbrukningen i storstäderna spelar i de fattigare klassernas ekonomi.

Därmed vill jag icke ha sagt, att dryckesseden icke spelar en stor roll även i de klassers ekonomi, vilka i ekonomiskt hänseende äro något mera lyckligt lottade. Ty det veta vi nog, att alkoholvanorna på varje så att säga, ekonomiskt stadium, i allmänhet äro av sådan art, att de äro ägnade att skada ekonomien, med undantag naturligtvis för dem, som äro i ekonomiskt avseende alldeles särskilt gynnade.

Med sådana fakta för ögonen, som de jag här anført, är det väl icke underligt, om man kände häpnad och förvåning vid det citerade yttrandet av den ärade talaren på Malmöbanken. Ty det synes mig, att dessa fakta tvärtom kunna tillåta en att med den allra största bestämdhet draga den slutsatsen, att redan ett bruk av alkohol, som icke är större än att det ur rent fysiologisk synpunkt sett kan anses oskadligt, dock för dem, som leva i knappa ekonomiska omständigheter, medför ett kännbart försvande av deras ekonomiska ställning.

Det ligger i sakens natur, att vid sådant förhållande under kristider, då priserna på alla livsfrönödenheter stiga, hela den fattigare befolkningen, som icke tillhör absolutisternas läger, skall ha ännu svårare än andra att sörja för sina familjers materella behov. Om således under kristider en försäljning av rusdrycker skall fortgå såsom eljest, medför detta med nödvändighet ökad nöd, mera svält och mera umbäranden för en stor del av den fattigare befolkningen.

Under sådana omständigheter synes det i hög grad önskvärt, att detta förslag om utvidgning av Kungl. Maj:ts och Kungl. Maj:ts befallningshavandes rättighet att förbjuda eller väsentligen inskränka försäljning av rusdrycker nu blir av riksdagen bifallet. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Holmquist: Varom är det egentligen fråga här under debatten? Å ena sidan föreligger ett av utskottet framlagt förslag, däri det heter, att Kungl. Maj:ts befallningshavande skulle äga förordna, sedan Kungl. Maj:t givit sitt medgivande. Å andra sidan säga reservanterna: Vi skola lägga alltsamman i Kungl. Maj:ts hand, Kungl. Maj:t skall i ärendet förordna. Man måste väl säga, att dessa båda uppfattningssätt ligga så nära varandra, att det förefaller mig egendomligt, att en så pass lång diskussion kunnat uttänjas för att framhålla skiljaktigheterna.

Om jag först går till utskottets förslag, hur kommer det att i praktiken gestalta sig? Jo, det kommer uppenbarligen att gå så — jag är visserligen icke »gränad» såsom landshövding i så hög grad som andra i andra beställningar till sin favör kunnat åberopa, men jag har dock mycket länge varit med i länsstyrelsetjänst — att länsstyrelsen på grund av förhållanden, som en länsstyrelse måste känna till, går in till Kungl. Maj:t, framlägger dessa förhållanden, utvecklar sin synpunkt och slutar med att hemställa, om icke Kungl. Maj:t behagade i nåder vidtaga vissa förbudsåtgärder. Med den vidare syn på förhållandena, som — efter vad såväl utskottets utlåtande som reservationen giver vid handen — Kungl. Maj:t har, kommer Kungl. Maj:t att, tilläventyrs efter ytterligare utredning, fatta sitt beslut i saken och eventuellt *medgiva* Kungl. Maj:ts befallningshavande att under vissa förutsättningar, möjligen med vissa restriktioner i avseende å tid eller i övrigt, meddela ett sådant förbud.

Ang. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.
(Porta.)

Hur kommer det att gå, om reservationen här skulle vinna riksdagens bifall? Jo, det kommer att gå precis på samma sätt. En länsstyrelse kommer att efter förhållanden, som härska inom länet, bilda sin mening om ett förbud. Länsstyrelsen kommer att gå in till Kungl. Maj:t, relatera förhållandena, argumentera för en viss uppfattning och hemställa, att Kungl. Maj:t måtte *fatta ett beslut* om förbud.

Kan man verkligen påstå, att det är så stor skillnad mellan dessa båda uppfattningar, att man bör låta denna fråga komma så på sin spets, som den här gjort. Det förefaller mig verkligen, att sedan man från statsrådsbänken fått den förklaringen, att Kungl. Maj:t kan acceptera det förslag, som ligger i bevillningsutskottets hemställan, även kammaren borde kunna skänka detta förslag sitt bifall.

Det har nu sagts, att därest denna kammare skulle omfatta reservationen, det är möjligt att i sammanjämningsväg få till stånd ett beslut, som skulle göra, att frågan icke faller. Ja, det är väl möjligt. Men ligga inte uppfattningarna här så nära varandra, att man i denna fråga har en särskild anledning att undvika den alltid något långträdiga och ofta kanske icke så alldeles lämpliga sammanjämningsens form.

Jag vill uppriktigt säga, att hade bevillningsutskottet kommit med det förslag, som reservationen innehåller, skulle jag med min uppfattning icke egentligen dragit mig för att acceptera det förslaget. Men då nu utskottet haft en annan mening, som av vederbörande statsråd har godtagits, förefaller det mig, som om man skulle kunna även i denna kammaren utan någon fara gå med på det förslaget.

Med avseende å länsstyrelserna vill jag endast ha sagt, att dessa myndigheter kunna lika lidelsefritt och opartiskt som vilken annan myndighet som helst bedöma dessa grannliga frågor och med denna åskådning ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. tillfälliga inskränkingar i handel med brännvin m. m.

(Forts.)

Herr Östberg, Johan: Jag känner mig uppkallad av den siste talarens skildring av huru länsstyrelserna skulle förfara, om bevillningsutskottets betänkande bleve antaget. Han framhöll, att det skulle gå på precis samma sätt, som om reservanternas från denna kammare förslag bleve godkänt. Men det kan väl knappast bliva fallet. Han angav, att enligt utskottets förslag skulle länsstyrelsen göra en hemställan hos Kungl. Maj:t samt bedja Kungl. Maj:t att förordna i saken. Sådant är väl dock icke utskottets förslag. Utskottets förslag innebär ju, såvitt jag förstår, att länsstyrelsen bestämmer sig för en åtgärd och underställer beslutet Kungl. Maj:ts prövning för att erhålla Kungl. Maj:ts medgivande till åtgärden. Konungens befallningshavande skall enligt utskottets förslag själv förordna, icke blott och bart hemställa till Kungl. Maj:t. Men detta förordnande skall underställas Kungl. Maj:ts prövning och Kungl. Maj:ts medgivande till åtgärden erfordras.

Såvitt jag förstår, är det i hela frågan endast tvist om form men icke om sak. Det synes mig, att Kungl. Maj:ts förslag innebär en konsekvent väg: att Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnar och underställer det Kungl. Maj:ts prövning. Den andra konsekventa vägen är, att Kungl. Maj:t ensam förordnar i hithörande frågor, i vilket fall Kungl. Maj:t naturligtvis icke underlåter att, om det behöves, höra vederbörande länsstyrelse. Men den tredje vägen, som skulle gå mitt emellan, såsom utskottets ordförande sade, den är den sämsta av alla, ty utskottets förslag haltar på båda benen. Det vill lägga initiativet både hos den överordnade myndigheten, Kungl. Maj:t och hos Kungl. Maj:ts befallningshavande, varigenom, såsom här ock är sagt, konflikter lätt kunna uppstå.

Det synes mig, att då här är fråga endast om större katastrofer, krig eller krigsfara eller större nöd, beslutanderätten med allt fog kan läggas i Kungl. Maj:ts hand och att därför reservanternas i kammaren förslag äger avgjort företräde framför de övriga förslagen, och med denna syn på saken ber jag att få yrka bifall till herr Hammarströms reservation.

Herr Holmquist: Jag ber att få nämna, att den siste ärade talaren utan all fråga gjort ett misstag, då han läst detta utlåtande så, att befallningshavandenas förbud skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning. Så är icke fallet, utan befallningshavandena skola enligt förslaget ingå till Kungl. Maj:t och söka Kungl. Maj:ts medgivande att, under de former Kungl. Maj:t behagar bestämma, få utfärda ett förbud.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att under överläggningen om nu föredragna betänkande, utom i avseende å motiveringen, vilken fråga han ville upptaga till avgörande efteråt, yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Hammarström, att kammaren skulle antaga det förslag,

som innefattades i den av honom m. fl. vid betänkandet avgivna reservation.

Ang. tillfälliga inskränkningar i handel med brännvin m. m.
(Forts.)

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 11. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hammarström m. fl. vid betänkandet avgivna reservation.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 56.

Beträffande härefter motiveringen, yttrade herr talmannen, hade allenast yrkats av herr von *Mentzer*, att utskottets motivering skulle godkännas med uteslutande av det stycke, som å sid. 9 i det tryckta betänkandet började med orden »Därjämte vill utskottet» och slutade med orden »i anledning härav må kunna resas».

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till nämnda yrkande samt vidare på avslag därå, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets den 12 och 13 innevarande mars bordlagda betänkande nr 10, i anledning av väckta motioner angående ökade skattelindringar för familjeförsörjare, ändrade bestämmelser för äkta makars taxering samt särskild inkomstskatt för ogifta personer i viss ålder m. fl., biföll kammaren vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts den 12 och 13 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 5, i anledning av herr Lindleys motion, nr 64, om ävägbringande av mera effektiv kontroll vid hamnar till förhindrande av olycksfall i arbetet.

Om effektivare kontroll vid hamnar till förhindrande av olycksfall i arbetet.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 64, som hänvisats till behandling av kammarens andra tillfälliga utskott, har herr

Om effektivare kontroll vid hamnar till förhindrande av olycksfall i arbetet. Lindley hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snara åtgärders vidtagande för en mera effektiv kontroll vid hamnarna till förhindrandet av olycksfall i arbetet.

(Forts.)

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Lindley: Herr talman, mina herrar! Utskottet har avgivit en mycket välvillig motivering, vilken logiskt måste utmynna i ett tillstyrkande av den av mig väckta motionen. Att utskottet icke kommit till detta slut tycks bero på, att utskottet fått meddelande om, att de av mig påyrkade åtgärderna allaredan skulle vara planlagda, och är detta förhållandet, har jag icke den ringaste anledning att vidhålla mitt yrkande. Huvudsaken är ju, att de i motionen påpekade missförhållandena bliva avhjälpta, och utskottet torde vara enigt med mig i denna sak.

Det var dock en viss oklarhet i utskottets betänkande som jag skall be att något få belysa. Utskottet meddelar bland annat att Kungl. Maj:t den 31 december 1914 utfärdat förordning med närmare föreskrifter angående tillsyn å fartyg, där det stadgas följande: »Fartygsinspektör åligger, envar inom det distrikt, där han har sin verksamhet att, där socialstyrelsen så förordnar och kommerskollegium finner hinder därför ej möta, vara sådan specialinspektör varom stadgas i 23 § lagen om arbetarskydd av den 29 juni 1912, i avseende å arbete ombord å fartyg i bruk jämte med dylikt arbete i omedelbart samband stående arbete i land.»

Omedelbart därefter säges det: »Att förordna dessa fartygsinspektörer som specialinspektörer för lastnings- och lossningsarbete enligt arbetarskyddslagen torde dock näppeligen omedelbart efter deras tillsättande kunna ifrågasättas.»

I dessa uttalanden finnas tvenne mycket beaktansvärda moment. Det första är, att de inspektörer, som ha att undersöka fartygs sjövärdighet, även skola i någon mån kontrollera arbetet i land till förhindrande av olycksfall i arbetet. Men det finnes en inskränkning däri, i det man tänkt sig, att kontrollen endast skulle gälla för sådant arbete, som står i omedelbart samband med arbetet å ett fartyg i bruk. Detta täcker en mycket stor del av ifrågavarande område men icke hela. Det finnes en hel mängd arbete i hamnarna, som icke står i samband med lossning och lastning av fartyg, och följaktligen finnes på detta område icke någon förpliktelse för inspektörerna att sköta om inspektionen.

Men utskottet säger också: »att förordna dessa fartygsinspektörer som specialinspektörer för lastnings- och lossningsarbete enligt arbetarskyddslagen torde dock näppeligen omedelbart

efter deras tillsättande kunna ifrågasättas.» Alltså har man tänkt sig, att här kunna åstadkomma någon provisorisk anordning till hindrande av olycksfall i arbete, vilket sannerligen är en så brådskande sak, att ingenting får åsidosättas för vinnande av detta mål. I min motion har jag påpekat, att av ett tusen människor fyrahundratjugutvå årligen skadas i arbete. Detta är sannerligen en mycket större procent, än vad som presterats under nu pågående krig. Att fyrahundratjugutvå människor bland ett tusen årligen skadas i hamnarna är verkligen en så allvarlig sak, att inga åtgärder få åsidosättas för att hindra detta.

När nu utskottet här meddelat, att dessa fartygsinspektörer icke redan från första början kunna taga hand om arbetet, utan att det kommer att dröja någon tid och att man under denna tid tänkt sig en provisorisk anordning, inrättad i överensstämmelse med en av socialstyrelsen hos Kungl. Maj:t gjord hemställan, finner jag även detta något haltande. Man tänker sig nämligen, enligt vad utskottet meddelat, att man skall kunna åstadkomma en inspektion genom anlåtande av underinspektörer under den närmaste tiden. Men sedan säges här: »Tager man dessutom i betraktande, att underinspektörernas huvudsakliga arbete eljest avser jordbruket, vilket ej torde påkalla så mycken tillsyn under vintermånaderna, synes en dylik anordning kunna provisoriskt genomföras utan men för underinspektörernas egentliga verksamhet.» Ja, detta skulle kanske äga sin riktighet, om man endast tänker på de närmaste månaderna, t. ex. mars och april, men icke är man väl då omedelbart färdig att anordna hela inspektionen och kontrollen på ett fullt betryggande sätt. Utskottet avser, att underinspektörerna skulle utöva kontrollen endast en kortare tid, då de icke hava något stort arbetsfält att bearbeta.

A andra sidan finnas inga anvisningar rörande tillsynen över den del av hamnarbetet, som fartygsinspektörerna icke äro skyldiga att kontrollera. Jag vore därför synnerligen tacksam, om jag från utskottets sida kunde få någon upplysning, huru utskottet tänkt sig — och detta kanske kunde bliva en vägledning för Kungl. Maj:t — att denna inspektion skall utföras på ett fullt betryggande sätt till förhindrande av oerhörda förluster av människor genom skada under arbetets gång. Då frågan är synnerligen brådskande, gör jag en verklig hemställan till utskottet om upplysningar i detta hänseende och framför allt, om utskottet är av samma mening som jag, nämligen att Kungl. Maj:t fortast möjligt bör göra allt vad göras kan för att skydda folk mot skada i arbetet.

Herr Nylander: Herr talman! Av de upplysningar, utskottet inhämtat ävensom av vad utskottet i sitt föreliggande utlåtande anfört, torde framgå, att det är socialstyrelsens avsikt och mening, att den kontroll, som motionären åsyftar och som även, enligt utskottets uppfattning, synes vara av behovet

Om effektivare kontroll vid hamnar till förhindrande av olycksfall i arbetet.
(Forts.)

Om effektivare kontroll vid hamnar till förhindrande av olycksfall i arbetet.

(Forts.)

påkallad, skall handhavas av fartygsinspektörerna såsom specialinspektörer. Denna tillämnade specialinspektion har emellertid ännu icke kommit till utövning dels därför, att förordningen om en dylik specialinspektion utfärdades först den 31 sistlidna december, dels ock därför, att en del av fartygsinspektörsbefattningarna icke tillsattes förrän den 1 sistlidna februari, och det har, såsom den ärade motionären nu framhållit, icke ansetts lämpligt, att fartygsinspektörerna alldeles omedelbart efter sedan de tillträtt sina befattningar skulle förordnas även till specialinspektörer för utövande av tillsyn över lastnings- och lossningsarbeten enligt arbetarskyddslagen. Härtill kommer ock den omständigheten, att de specialbestämmelser, som äro avsedda att tillämpas på ifrågavarande område, ännu icke av Kungl. Maj:t utfärdats.

Då emellertid det forcerade arbete, som för närvarande pågår i flera av landets hamnar, krävt många olycksfall, har det icke syntts tillrädligt att längre uppskjuta vidtagande av nödiga skyddsanordningar; och socialstyrelsen har därför redan satt i gång en del provisoriska åtgärder på detta område.

Den förste innevarande mars, således helt nyligen, har socialstyrelsen utfärdat »anvisningar angående skydd mot yrkesfara vid lastning och lossning av fartyg», innehållande vissa regler, över vars efterlevande tillsyn skall utövas av yrkesinspektionens befattningshavare. Vidare skall en provisorisk inspektion anordnas på så sätt, att de under yrkesinspektörerna lydande underinspektörerna skola få i uppdrag att utöva tillsyn över arbetarskyddslagens efterlevnad vid lastnings- och lossningsarbeten i vissa hamnar. Ett flertal av dessa underinspektörer hava förut varit anställda som maskinister ombord å fartyg och anses därför lämpliga att utföra detta uppdrag. Jag kan nämna att i sjätte distriktet — Göteborg, Varberg och Halmstad — finnas två, i femte distriktet — Malmö, Landskrona, Hälsingborg, Trälleborg och Karlskrona — likaledes två, i fjärde distriktet — Kalmar, Västervik och Oskarshamn — en och i tredje distriktet med Norrköpings hamn en sådan underinspektör. Jämväl bland den i Stockholm förlagda yrkesinspektionspersonalen, ehuru tillhörande 2:dra distriktet, finnes en underinspektör, som varit sjömaskinist och som skulle kunna utöva tillsyn över hamnarna i Stockholm och Oxelösund. Det synes mig sålunda, som om dessa underinspektörer borde vara kvalificerade att vederbörligen kunna sköta ifrågavarande uppdrag.

Beträffande den ärade motionärens erinran därom, att dessa underinspektörers huvudsakliga arbete skulle avse jordbruket, så äger detta delvis nog sin riktighet, men hela detta arrangemang är ju endast provisoriskt, och det är ju vederbörandes avsikt att ordinarie skyddsåtgärder så snart som möjligt skola komma till användning, och tillsyn utövas av förut omnämnda specialinspektörer.

Då utskottet synes mig hava haft fullgiltiga skäl för sin

hemställan, skall jag, herr talman, anhålla att få yrka bifall till densamma.

Om effektivare kontroll vid hamnar till förhindrande av olycksfall i arbetet.

(Forts.)

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren vad utskottet i nu föredragna utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 13 och 16 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälligt lönetillägg åt viss personal av lägre grad vid statens järnvägar; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av telegrafverkets stat för driftkostnader för år 1916,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 13 och 16 innevarande mars bordlagda betänkande nr 12, i anledning av väckt motion om tullfrihet för avkokt silke, som ej inkommer i smärre, för detaljhandeln lämpade uppläggningar.

Om tullfrihet för avkokt silke, som ej inkommer i smärre uppläggningar.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 76, hade herrar Hildebrand och Lübeck hemställt, att riksdagen måtte besluta, att avkokt silke, som ej inkomme i smärre, för detaljhandeln lämpade uppläggningar, skulle åtnjuta tullfrihet, samt att till följd härav rubrikerna 356 och 357 i gällande tulltaxa skulle erhålla följande ändrade lydelse:

		Kvantitet för tullberäkningen.		Tullsats.	
				Kronor	öre
*356	Avkokt eller färgat: i smärre för detaljhandeln lämpade uppläggningar, såsom dockor, spolar, rullar och dylikt	1 kg.	2	50	
357	annat: endast avkokt	—	fritt		
357 ^{1/2}	andra slag.	1 kg.	2	—	

Utskottet hade i förevarande betänkande på återopade grunder hemställt, att herrar Hildebrands och Lübecks motion, II:76, om tullfrihet för avkokt silke, som ej inkommer i smärre, för detaljhandeln lämpade uppläggningar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Om tullfrihet
för avkokt
silke, som ej
inkommer i
smärre upp-
läggningar.
(Forts.)

Reservation hade avgivits av, utom andra, herrar *K. G. Karlsson, Eklund, Bergström, Röing* och *Rune*, vilka föreslagit

att riksdagen ville i anledning av herrar *Hildebrands* och *Lübecks* motion, II : 76, besluta, att avkokt silke, som ej inkommer i smärre för detaljhandeln lämpade uppläggningar, skulle åtnjuta tullfrihet och att till följd härav hithörande rubriker i tulltaxan skulle erhålla följande ändrade lydelse:

		Kvantitet för tull- beräk- ningen.	Tullsats.	
			Kronor	öre
	Ospunnet eller spunnet silke, även i förening med annat spånadsämne: naturligt:			
355	rått, ofärgat; ävensom s. k. gut . . avkokt, även blekt, eller färgat:	—	fritt	
*356	i smärre för detaljhandeln lämpade uppläggningar, såsom dockor, spolar, rullar och dylikt . . .	1 kg.	2	50
	annat:			
357	blekt eller färgat	1 kg.	2	—
357 ^{1/2}	andra slag	—	fritt	

Herr *Karlsson, K. G.*: Herr talman! Endast några ord. Vi reserveranter erkänna gärna att denna fråga är av synnerligen liten betydelse, men vi hava i alla fall ansett, att på nu ifrågavarande motion samma synpunkt bort anläggas som på andra liknande och att en tullsats av 2 kronor per kg. för ett arbete, som kostar 1 krona och 10 öre, är mycket för högt tilltagen. Vi hava angivit, att tullsatsen utgör 182 % av tillverkningskostnaden, men häremot har under hand sagts, att man då icke har beräknat en ansenlig lättnad som materialet undergår under arbetet. Mot denna invändning ber jag få anföra, att samma lättnad äger rum, om arbetet utföres i utlandet, och alltså kvarstår detta oproportionerliga förhållande mellan tullsatsen och det arbete, som skulle skyddas. Vidare är det ju så, att denna tull, om ock i ringa så dock i någon mån, fördyrar en svensk exportartikel, och detta hava vi ansett olämpligt.

Att vår ståndpunkt icke är så svag belyses måhända i någon mån av det förhållandet, att herr *Jespersson*, som suttit i tulltaxekommittén och varit med om införande av ifrågavarande tullsats, nu i utskottet röstat för upphävande av densamma.

Emellertid anser jag, herr talman, frågan vara av så ringa betydelse, att jag på förhand vill glädja kammaren med, att jag icke kommer att begära votering.

Friherre *Fleming*: Herr talman! Mina herrar! Såsom

utskottets ärade ordförande nyss sade, har denna fråga icke så stor betydelse. Men den har dock en icke obetydlig innebörd, som närmare belyses i utskottets betänkande, och jag skall därför be att få säga några ord angående motiven till utskottets ståndpunkt.

Här som ofta, då det är fråga om att taga bort tullar, vill man gärna se tullsatsen lösryckt för sig, liksom den icke hade samband med andra tullar. Men ser man närmare efter, finner man, att de allra flesta tullsatser äro beroende av och stå i samband med andra tullsatser, och så förhåller det sig även i denna fråga. Motionärerna framhålla såsom motivering för tullens borttagande, att det skulle vara till fördel för en svensk industri, nämligen tillverkningen av elektriska ledningstrådar, om det silke som användes kunde fås billigare. Men nu är det ju så, att denna industri har sina skyddstullar på den färdiga varan. Priset på den inhemska marknaden — om priset över huvud taget influeras av tullsatserna — regleras av de tullar, som åsatts den färdiga varan, som industrien tillverkar, och man torde sålunda med tämligen stort fog kunna antaga, att prisläget icke i någon avsevärd mån skulle influeras av, att nu ifrågavarande tull borttoges. Härtill kommer, såsom också utskottet framhållit, att ofärgat silke har en ganska begränsad användning inom den av motionären åsyftade industrien, i så måtto att det användes i endast en liten del av industrien i sin helhet, och det torde fördenskull kunna sägas, att tullfrihet icke skulle ha någon nationalekonomisk betydelse. Jag grundar detta mitt påstående bl. a. därpå att, efter vad jag erfarit, representanterna för denna industri, som haft tillfälle att vid underhandlingarna rörande tulltaxan göra sig hörda, varit fullt ense med underhandlarna om, att de åsatta skyddstullarna för elektriska ledningstrådar varit lämpliga.

Om tullens borttagande icke komme att medföra någon nationalekonomisk vinst för nu nämnd industri, finnes det å andra sidan en annan svensk industri, som har behov av tullskydd nämligen färgeriindustrien. Jag skall icke närmare ingå härpå, då utskottet redogjort härför i sitt betänkande. Det är ju så, att färgeriindustrien behöver den produkt, som uppkommer vid avkokning av silke. Väger jag då det ena mot det andra, kommer jag till den slutsatsen, att tullens borttagande icke skulle komma att medföra någon större fördel, under det att det är fördelaktigt att bibehålla densamma, och det har därför synts utskottet vara att föredraga att låta den vara kvar.

Jag bortser alldeles från tullens storlek, om den är för hög eller för låg. Men jag vill dock göra den invändningen mot reservanterna att, då de tala om den mycket höga procentsatsen av 182 % av tillverkningskostnaden, det ställer sig litet olika, om man betraktar värdet av varan. Enligt statistiken är råsilke värt ungefär 25 kronor pr kg. Tager man så i betraktande 30 % viktförlust och den kostnad som uppkommer vid avkokningen, utgör prisförhöjningen för avkokt silke i förhållande till råsilke ungefär 11

*Om tullfrihet
för avkokt
silke, som ej
inkommer i
smärre upp-
läggningar.
(Forts.)*

kronor per kg. — och då ställer sig saken rätt olika mot vad reser-
vanterna vilja göra gällande.

Reservanterna hava vidare anført, att denna tull i viss mån
fördyrar en svensk exportartikel. Detta är sant, men det torde
icke vara alldeles uteslutet att vid den ifrågavarande exporten pris-
skillnaden kan genom tullrestitution regleras.

Då jag sålunda tror, att de flesta skäl tala för bibehållande av
denna tull, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bäckström: Så liten denna fråga än är, kan den
dock föranleda gemensam votering, och det kan därför vara önsk-
värt, att även jag med ett par ord angiver den ställning, som
intagits av mig och de mina partikamrater som deltagit i detta
ärendes behandling inom bevillningsutskottets tullavdelning.

Vi tre socialdemokrater inom tullavdelningen voro ense med
representanterna för högerpartiet därom, att all anledning sakna-
des att taga bort denna tull. Till de skäl, som anförts av friherre
Fleming och som finnas angivna i utskottets betänkande, skall jag
endast be att få erinra om, att man icke får betrakta denna tull
uteslutande som en skyddstull, emedan huvudparten av det silke,
varom här är fråga, är föremål för import. Det förhåller sig
därför så, att borttagandet av denna tull skulle betyda en direkt
present från statskassans sida åt vissa tillverkare av elektriska
ledningstrådar. Den lättnad som skulle åstadkommas är nämligen
så obetydlig, att den icke kan antagas komma allmänheten eller ens
den elektriska industrien till godo, utan den stannar oavkortad
hos tillverkarna av elektriska ledningstrådar, vilka f. ö. äro väl
tillgodosedda genom skyddstullar. Under sådana förhållanden
har det förefallit, oss ganska onödigt att på begärt sätt ändra
tulltaxan, och jag ber därför att få tillstyrka utskottets hemstäl-
lan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt
därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad ut-
skottet i nu föredragna betänkande hemställt samt vidare därpå att
kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle antaga det för-
slag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservation; och
förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med över-
vägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets den 13 och 16 innevarande
månad bordlagda utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående för-
säljning av ett område från förra militiebostället Älgarås nr 2 Mel-
langården i Skaraborgs län;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående för-
säljning av viss kronans andel i det till soldatrotten nr 67 vid Upp-

vidinge kompani av Kalmar regemente hörande soldattorp i Kronobergs län;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Strängnäs landsförsamling av mark från förra hospitalshemmanet Stenby nr 1 i Södermanlands län;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 20, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående reglering genom lagstiftning av ömsesidiga rättigheter och skyldigheter i fall då någon erhållit rätt att taga husbehovsvirke å skog, som äges eller disponeras av annan; och

nr 21, i anledning av väckt motion om rätt för jordägare, vilkas fastigheter äro avsöndrade från kronoegendomar, att efter utsyning erhålla behövtligt hägnadsvirke.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 13 och 16 i denna månad bordlagda utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion om ändring i 33 § väglagen.

Om förenkling i förfaringsättet för erhållande av rätt att taga väglagningsämnen.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 32, hade herr Nilsson i Linnås m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av 33 § väglagen, att i densamma inrymdes befogenhet för kronolänsman med biträde av två nämndemän att utsyna, varest väglagningsämnen för de allmänna vägarnas underhåll tjänligast och till minsta skada för jordägaren finge avhämtas, samt bestämma till vilket belopp ersättning därför skulle utgivas, varjämte motionärerna anhållit, att vederbörande utskott måtte uppgöra förslag till de ändringar och omformuleringar av paragrafen, som för vinnande av motionens syfte vore erforderligt.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motion ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar Persson. *Lindblad*, Nilsson i Tånga, *Ekerot*, Nilsson i Linnås och *Hage*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda och till riksdagen inkomma med förslag till förenklade bestämmelser i avseende å det i 33 § av lagen om väghållningsbesvärets utgörande å landet den 23 oktober 1891 stadgade förfaringsätt. då någon vill å annans mark taga väglagningsämnen och överenskommelse med jordägaren ej kan träffas.

Herr Rooth: Herr talman! Det är alldeles säkert, att ifrågavarande lagparagraf är olämplig och för de väghållningskyldiga onödigt betungande. Erfarenheten har också visat, att

Om förenkling i förfaringsättet för erhållande av rätt att taga väglagningsämnen.

(Forts.)

man, trots de svårigheter som ofta förekomma att kunna mot skäligt pris erhålla väglagningsämnen, icke vågat sig på den utväg lagen nu erbjuder. Motionärernas förslag är enligt min mening enkelt och praktiskt. Reservanterna uttala emellertid mot detsamma åtskilliga betänkligheter. De säga: »Emot en dylik anordning torde åtskilliga betänkligheter möta, främst med hänsyn därtill, att de av motionärerna föreslagna synemännen icke alltid torde besitta den erfarenhet och noggranna kännedom om de lokala förhållandena i varje särskilt fall, som motionärerna göra gällande.»

Kan det då över huvud taget vara möjligt att åstadkomma en mera sakkunnig nämnd än ortens kronolänsman och två nämndemän? En sådan nämnd är ju redan nu befogad att förrätta laga syn å huru stora egendomar som helst, där det gäller vida högre värden. Man kunde för övrigt tillfoga den bestämmelsen, att markägare skulle ha rätt att underställa värderingen häradsrättens prövning, om han icke vore nöjd med densamma.

Då emellertid utskottet ställer sig avvisande mot motionen, sådan den här föreligger, lär det icke finnas någon utsikt att kammaren kommer att intaga en annan ståndpunkt, och då det i varje fall är lämpligt, att den nu sittande vägkommissionen får taga även denna fråga under omprövning, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Holmquist: Den siste ärade talaren yttrade först: kan man över huvud taget få en bättre nämnd att avgöra denna fråga än ortens kronolänsman och två nämndemän, vilka ju i många andra avseenden ha viktiga funktioner att sköta? Ja, det må ursäktas mig, att jag icke delar den åskådning, som ligger uti detta påstående. Det är nog så, att, i många och kanhända de flesta fall, den fråga, som i motionen beröres, är en liten fråga. Men det är icke vid de små frågorna, som svårigheter uppträda, utan det är när en sådan fråga växer ut och blir en stor fråga.

Det kan nämligen inträffa, att den fråga, som här är uppe, eller frågan om grustag för allmänna vägar, kan röra enskild mans ekonomiska ställning så vitalt, att man icke bör avskära möjligheten att kunna få frågan bedömd vid allmänt *rättsligt forum*. Det är det som varit det avgörande för utskottets ställning till föreliggande fråga.

Vidare säger man, att en vägkommission håller på att framlägga grunderna för eller eventuellt förslag till en ny ordning med det stora vägväsendet i landet, och man anser därför, att det skulle vara lämpligt att även få denna fråga hänskjuten till vägkommissionens prövning. Men tror någon då verkligen, att denna vägkommission skulle glömma bort eller åsidosätta att behörigen pröva en fråga av den dimension, som ligger i spörsmålet om att få väglagningsämnen på lämpligt sätt för att utföra vägbyggnader, vägförbättringar och vägunderhåll för hela Sveriges vägsystem? Det är ju alldeles

uppenbart, att den frågan kommer upp utan någon åtgärd alls från riksdagens sida.

Då så enligt min tanke är förhållandet och då den siste ärade talaren icke anfört något skäl, som icke blivitt i utskottets utlåtande och motivering framkastat och bemött, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om förenkling i för-
föringsnättet
för erhållande
av rätt att
taga väglag-
ningsämnen.*

(Forts.)

Herr R o o t h: Jag anser verkligen icke, att denna fråga är liten utan fastmer rätt stor och betydande, och därför bör den ordnas på ett praktiskt sätt. Nu har visserligen även jag den uppfattningen, att vägkommissionen kommer att behandla denna sak, men det förefaller mig likväl, som om det vore till fördel, att vägkommissionen får del av de synpunkter, som framkommit i motionen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomma yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Persson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation, och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 13 och 16 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t, om inrättande av spannmåls-
lagerhus.

*Om inrättande
av spannmåls-
lagerhus.*

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner av lika lydelse, nr 13 i första kammaren av greve *Alexander Hamilton* m. fl. och nr 37 i andra kammaren av herr *Ekerot* m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och skyndsamt utredning av frågan om spannmålslagerhus, samt att Kungl. Maj:t därefter ville för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på återopade skäl hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en utredning av frågan om spannmålslagerhus, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Herr *Kvarnzellius*: Herr talman, mina herrar! Det är några rader i slutet av motiveringen till detta utskottsutlåtande, som föranlett mig att taga kammarens tid i anspråk. Det heter nämligen: »Vid den sålunda förordade utredningen, vilken utskottet anser bör bedrivas så skyndsamt, som omständigheterna kunna medgiva, torde jämväl såsom motionärerna föreslagit lämpligen tagas under övervägande, huruvida med en lösning av nu förevarande fråga bör förknippas det av motionärerna berörda spörsmålet om s. k. utförselbevis.»

Om inväntande
av spannmåls-
lagerhus.
(Forts.)

Här föreslår utskottet riksdagen att giva på hand i en fråga som är mycket omstridd. Det hade varit att vänta, att utskottet ägnat denna del av spörsmålet något större uppmärksamhet, än vad som varit fallet, enligt vad man kan inhämta av betänkandet. Man vore då frestad tro, att när utskottet lämnat denna sak så pass litet berörd, en något fylligare utredning om spörsmålet skulle vara till finnandes i motionen. Men den är lika knapphändig som utskottet i sitt utlåtande. Man får i den egentligen icke större upplysning än i utskottsbetänkandet angående de s. k. utförselbevisen, ty det heter i motionen: »Vid denna utredning bör enligt vår uppfattning frågan om utförselbevis, varförutan en lösning av spannmålslagerhusfrågan svärligen torde kunna ske, upptagas till prövning.»

Som man finner har motionärerna uttalat sig mer kategoriskt. Utskottet har varit försiktigare och sagt endast, att frågan lämpligen kunde tagas under överbäggande, varemot motionärerna ansett, att denna fråga måste få sin lösning som nödvändig förutsättning för att spannmålslagerhus skola kunna inrättas. Nu är jag icke säker på, att kammarens flertal hava mycket större insikter på detta område, än vad jag har om vad som egentligen menas med s. k. utförselbevis. Så mycket har jag dock inhämtat, att det skall betyda, att om en person exporterar spannmål, skall han få bevis om myckenheten av den exporterade varan och kunna tillgodoräkna sig ett belopp av 3,70 kr. per 100 kilogram exporterad spannmål, vilket belopp sedan skall kunna användas som betalningsmedel, när annan vara importerar som gottgörelse för den tull, som debiteras för den importerade varan. Det vill med andra ord säga: Om en person exporterar en tunna råg, vete eller korn, får han ett bevis, gällande för 3,70 kr. per 100 kg., vilket han kan tillgodoräkna sig, om han skall betala tull för exempelvis importerat kaffe, eller och naturligtvis för spannmål, om han importerar sådan. Det är ju möjligt utskottet avsett att begränsa det till att endast gälla för liknande varuslag, men där utförselbevis lämnas lär också tillämpas en större rörelsefrihet, så att bevisen kunna tjäna som likvid för vilka varuslag som helst. Så är förhållandet i Tyskland, där utförselbevisen ingå som ett led i alla de åtgärder, som avse att stärka och understödja exporten av inom landet producerade varor och i detta fall särskilt produktionen av spannmål.

Emellertid måste man säga sig, att ett bifall till detta förslag skulle innebära en ytterligare skärpning av det protektionistiska systemet. Jag hemställer till herrarna, om tidpunkten är så lämplig för att vidtaga sådana åtgärder just nu, när en så allmän klagan gör sig gällande med anledning av de höga livsmedelspris, som råda i hela landet. I sammanhang härmed för tjänar det beaktas, hurusom man strävat efter denna tullsats avskaffande eller nedsättande, vilka försök dock avvisats. Nu förhåller det sig vidare så, om jag är riktigt underrättad, att

priset på korn är ungefär detsamma i Sverige och Köpenhamn, trots det att det svenska kornet är tullskyddat. Det är alldeles tydligt, att om utförselbevis införas och användas, och dessa utförselbevis få den giltighet, att de kunna gälla som likvid vid import av spannmål av annat slag än korn, skulle den svenska kornexportören därmed göra en ekonomisk vinst på statskassans bekostnad utan att detta skulle tillföra staten någon som helst förmån. Export av korn skulle då kunna äga rum, för vilken staten skulle till exportörerna erlägga 3,70 kr. per 100 kg., som skulle stanna i exportörernas fickor, enär de kunde avsätta kornet lika fördelaktigt i utlandet som inom landet.

*Om invärttande
av spannmåls-
lagerhus.
(Forts.)*

Det förefaller mig underligt, därest denna kammare, som annars ådagalägger mycken försiktighet, när den ger sig in på nya områden, skulle på den bristfälliga utredning, som framlagts såväl av motionärerna som utskottet, skulle låta denna del av motiveringen kvarstå. Jag förutsätter nämligen, att utskottet icke kan ha tänkt sig, att kännedomen om vad som menas med utförselbevis, är så allmän och den saken så klar, att man inte behöver spilla ett ord på den vidare, utan torde utskottet hava känt behov av en fullständigare utredning om vad ämnet innebär, än vad som kommit till synes i motiveringen.

Jag erinrar än en gång om, att det måste anses innebära ett skärpande av det tullsystem som för närvarande råder i landet, därest detta förslag skulle genomföras. Nu kan man visserligen säga, att det yrkas på, att detta skulle tagas med i utredningen, därför att om man går med om inrättandet av spannmålslagerhus, är det nödvändigt, att på ett mera effektivt sätt uppträda mot kvarnägarna, när det gäller att tillvarataga försäljarnas intresse gentemot kvarnindustrien. Men därvidlag har man alldeles förbisett den stora allmänheten, som det ytterst gäller, när det ifrågakommer att bestämma pris på livsfröndheter.

Jag tillåter mig därför, herr talman, hemställa, att den del av motiveringen i utskottets utlåtande, som jag nyss uppläst och som börjar med orden »Vid den sålunda förordade utredningen» och slutar med »utförselbevis» måtte ur utskottets betänkande utgå. Jag anhåller om proposition å denna hemställan.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman! Efter herr Kvarnzeliis anförande vill jag endast säga, att då jag läste detta betänkande och såg att det handlade bland annat även om utförselbevis, tänkte jag framställa den frågan, om icke detta ärende vore av den beskaffenhet, att det möjligen bort bliva föremål för behandling av ett sammansatt jordbruks- och bevillningsutskott. Saken är nämligen den, som framgick av den föregående talarrens anförande, att hela denna fråga om utförselbevis mycket nära berör vår handelspolitik över huvud och vår tulltaxa. Jag vill erinra därom, att tulltaxekommittén 1906 föreslog infö-

Om inrättande
av spannmåls-
lagerhus.
(Forts.)

randet av utförselbevis, men att Kungl. Maj:t efter ytterligare utredning av frågan icke fann sig föranlåten att framlägga densamma för riksdagen. Härav framgår, att frågan om utförselbevis har nära sammanhang med frågor, som ej äro komma under bevillningsutskottets förberedande behandling. Jag säger detta utan att på något sätt längta efter ett vidgat arbetsfält. Men det skulle kunna tänkas, att om ärendet hade beretts på sådant håll, denna fråga om utförselbevis hade ägnats en mera ingående utredning, än vad här är fallet. Ty jag måste instämma med den föregående talaren, att här föreligger ingen utredning alls, och frågan har den stora vikt, att det icke kan vara rimligt, att riksdagen utan vidare gör ett sådant uttalande som utskottet här föreslagit.

Jag skall därför be att få instämma med den föregående talarens yrkande.

Herr Hammarström: Jag begärde ordet, när den förste ärade talaren gav sin utredning av vad utförselbevis egentligen betydde. Han började med, att han icke vore fullt inne i saken, och jag vågar säga, att han lämnade en alldeles skev beskrivning på vad utförselbevis egentligen är. Det är nog sant, att detta institut har utvecklats sig på ett eller annat ställe i den riktningen, han antydde, men det ligger alldeles icke i sakens natur, att det skall anordnas så, som han angav. För att hålla mig till det exempel, den ärade talaren själv anförde, så innebär utförselbeviset, att exportören av en viss kvantitet tullbelagd spannmål får ett bevis, som berättigar honom — eller till äventyrs, någon annan på vilken han överlåter sin rätt — att vid en senare tidpunkt införa från utlandet en motsvarande kvantitet tullbelagd spannmål mot erläggande av tullavgiften medelst detta utförselbevis, som sålunda för detta ändamål — men endast för detta — representerar ett visst penningbelopp. Det är sant, att man på något håll med tiden ordnat det så, att man för att hålla dessa utförselbevis uppe i kurs, där man tillåtit dem cirkulera, medgivit införsel mot dessa bevis även av andra varuslag än spannmål och då varuslag som icke produceras inom landet, t. ex. kolonialvaror. Det kan sålunda ha inträffat, att man fått införa kaffe i stället för spannmål. Men detta ligger alls icke i utförselbevisets natur, och måste sägas vara ett avsteg från vad man ursprungligen avsett.

Jag skall icke uttala mig i själva huvudfrågan för eller emot utförselbevis; den frågan föreligger icke nu. Men jag vill dock hava gjort det uttalandet, att det förefaller mig ganska underligt, om man skulle utreda frågan om spannmålslagerhus, utan att utredningsmännen skulle vara berättigade och skyldiga att taga hänsyn även till frågan om lämpligheten att därvid införa utförselbevis. Denna senare fråga må sedan i utredningen besvaras med ja eller nej, men uppenbarligen bör den utredas. Det är så långt ifrån att man genom att acceptera utskottets

motivering skulle giva något på hand, att tvärtom därest denna del av motiveringen strökes, skulle man på förhand uttala sig för att under inga omständigheter få utredningsmännen taga befattning med frågan om utförselbevis. Jag har icke någon förpliktelse eller rättighet att föra jordbruksutskottets talan, men jag måste dock säga, att jag icke finner den kritik, befogad, som ägnats utskottets betänkande i denna del. Här är icke fråga om att föreslå införandet av institutet införselbevis. I så fall hade, föreställer jag mig, utskottet icke kunnat underlåta att gå närmare in på frågan. Men när utskottet endast uttalat den förmodan, att saken skall komma under utredning, synes det mig, att utskottet varit i sin fulla rätt att beröra den så knapphändig som nu skett, och detta, så mycket mer, som den möjligheten icke är utesluten, att erfarenheter från nu pågående krig kunna komma att föranleda en justering av tidigare omdömen på detta område.

*Om inrättande
av spannmåls-
lagerhus.
(Ports.)*

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall även till utskottets motivering oförändrad.

Herr Bäckström: Denna fråga innehåller ju två moment, dels om spannmålslagerhus, dels om utförselbevis. I fråga om utförselbevis är jag väsentligen förekommen av herr Kvarnzelius, varför jag icke skall uppehålla mig närmare därvid utan blott understryka, att utförselbevisen skulle innebära en skärpning av tullsystemet istället för dess avskrivning, som ju från vänstern ansetts rättast. Jag vill dock tillåta mig anföra ett uttalande av professor Heckscher i den utredning, han verkställt på anmodan av dåvarande finansministern, herr Swartz, och som finnes publicerad i »*Ekonomisk tidskrift*» för 1911. Jag vill därur uppläsa några rader, vari herr Heckscher sammanfattar sin uppfattning om utförselbevisen:

»Emellertid återstår huvudfrågan, om utförselbevisen såsom allmän anordning äro lämpliga hos oss. Vi hava funnit — för att blott sammanfatta det viktigaste — att de innebära utsikt till statsfinansiella uppostringar, att de komma att verka prisstegrande i såväl produktions- som konsumtionsområdet, att den nationalekonomiska vinst genom minskade transportkostnader som uppstått i Tyskland icke skulle uppstå hos oss, att det gagn jordbrukarna skulle ha av deras införande huvudsakligen skulle komma de trakter till godo, som redan förut äro gynnade, samt att de sannolikt icke skulle utgöra ett varaktigt gagn för jordbruket. Till deras fördel talar egentligen deras antagliga prisutjämnande inverkan, men denna består i att höja priserna i år av stor skörd och låga priser samt är alltså ett annat uttryck för deras prisstegringstendens.

Vad prisstegringen beträffar, bör det kanske här sägas, att densamma efter all anledning skulle komma att helt och hållet bäras av *konsumenterna*.»

Jag skall ej citera vidare. Det är uppenbart, att den ut-

Om inrättande av spannmåls-
agerhus.
(Forts.)

redning, professor Heckscher lämnat, visar, att fördelarna av utförselbevis torde vara minst sagt tvivelaktiga.

Vad den andra sidan av saken beträffar, nämligen utredning angående statsunderstöd till spannmålslagerhus, är jag så litet fackman på området, att jag har svårt att motsätta mig något sådant. Det förefaller mig, som om spannmålslagerhus kunde vara av betydande värde för lantmännen. Men jag vill stryka under, att man måste taga hänsyn till erfarenheterna från andra håll, och särskilt vill jag då rekommendera Amerika, där dessa spannmålslagerhus till väsentlig del ligga i händerna på en stor och hänsynslös trust. Sälunda bidraga där dessa anordningar snarare till att suga ut lantbrukarna än tvärtom. Därför har man också upptagit på det amerikanska Socialist Partys arbetsprogram en punkt om omedelbart övertagande genom det allmänna av alla »grainelevators» eller spannmålslagerhus, i avsikt att nedbringa de nuvarande höga levnadskostnaderna. Jag hoppas således, att, om staten skall ingripa med understöd till spannmålslagerhus, det skall vara för att hjälpa lantmännen och icke för att hjälpa några affärsmän att sko sig på lantmännens bekostnad.

Herr talman, jag har blivit förekommen av herr Kvarnzelius även beträffande det yrkande han framställde, och ber därför att få ansluta mig till detsamma.

Herr Ericsson, A aby: Herr talman! Jag vill först fastslå, att det här är fråga om inrättande av spannmålslagerhus, och den frågan föreligger icke nu direkt, huruvida kammaren skulle vara hägad att vidtaga någon bestämd åtgärd beträffande utförselbevis. Men frågan om spannmålslagerhus är, som även den siste talaren anförde, ganska nära förknippad med frågan om utförselbevis. Den senare frågan har dock utskottet just med flit undvikit att draga fram till behandling, utan velat lämna den åt den blivande utredning, som utskottet önskat, att Kungl. Maj:t skulle göra. Utskottet har väl haft sig bekant den av professor Heckscher verkställda utredning, varav ett uttalande nyss upplästs, men utskottet har icke varit absolut övertygat om det ofelbara i denna uppfattning, utan utskottet har önskat, att riksdagen skulle begära en utredning, just för att de många riksdagsmän, vilka liksom den förste talaren icke ha fullt klart för sig, vad dessa utförselbevis innebära och betyda, även, när frågan om sådana utförselbevis en gång kommer före, skulle kunna fatta sin ståndpunkt till frågan. Att nu begära en utredning sådan som den förste ärade talaren i sitt yrkande gjort, endast om spannmålslagerhus, men förbjuda de utredningsmän, som Kungl. Maj:t lämnar uppdraget, att även behandla den närliggande frågan om utförselbevis, tror jag vore ett hugg i luften.

Jag vill icke inlåta mig på själva frågan hur dessa utförselbevis skulle komma att verka, om de infördes, ty jag är

Om inrättande
av spannmåls-
lagerhus.

(Forts.)

icke kompetent att bedöma detta, det erkänner jag också, men jag delar icke den uppfattning, som de herrar hava, vilka sagt, att det skulle bliva enbart till skada. Nej, jag tror, och det har jag inhämtat under utskottsarbetet, att för ett land som vårt med dess långa sträckor och oerhörda avstånd, det finns tillfällen, då utförselbevis skulle medföra fördelar för särskilt avlägsnare traktens konsumenter av spannmål.

När utskottet har haft den uppfattningen, att vi icke kunna komma fram med frågan om spannmålslagerhus utan att i någon mån beröra frågan om utförselbevis, då hemställer jag — och det erkände även den förste ärade talaren, fastän han gjorde det i form av kritik — om vi kunnat göra det på ett mera mjukt och milt sätt, än här skett, då vi säga: »torde jämväl såsom motionärerna föreslagit lämpligen tagas under övervägande, huruvida med en lösning av nu förevarande fråga» — märk väl, med en lösning av förevarande fråga — »bör förknippas det av motionärerna berörda spörsmålet om s. k. utförselbevis.»

Vi hava med flit — och taga därför kritiken med ganska stort lugn — icke velat framställa stridsfrågan om utförselbevis. Den frågan kommer nog, men då kan det hända, att den utredning, som sker, kommer att ändra den uppfattning, som många hava om den, och därför hava vi velat hava denna utredning, innan vi väckt striden. Det tyckes icke alldeles hava lyckats oss, och särskilt beklagar jag, att den ärade ordföranden i bevillningsutskottet icke fick sitt arbetsfält vidgat här, även om han personligen icke önskar det. En annan framstående medlem av bevillningsutskottet, talaren på Kronobergsbänken, har också uttalat sin mening, så där hava vi ledning även från annat håll. Då frågan om spannmålslagerhus är förknippad och ganska intimt förknippad med frågan om utförselbevis, men vi vilja hava frågan om spannmålslagerhus i första hand utredd, kan jag icke inse att vi kunnat handla annorlunda än vi gjort.

Mot den siste ärade talaren vill jag endast säga, att formuleringen av utskottets utlåtande i denna punkt har kommit från en hans meningsfrände inom utskottet.

På anförda skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilson, Karl August: Ehuru föreliggande förslag har framgått ur ett nära nog enhälligt jordbruksutskott, har det redan av vad hittills anförts visat sig, att förslaget är tämligen svagt. Jag har begärt ordet för att yrka avslag å det hela. Det gör jag, därför att det nu framställda förslaget icke tar den hänsyn till övriga landets innebyggare, som det lämpligen borde göra. Här föreligger förslag om upprättande av en statens lånefond å 3 miljoner kronor exempelvis, från vilken lån skulle beviljas för uppförande av lagerhus. Det torde vara helt visst, att kostnaderna för bildandet av denna lånefond lika så väl som för inrättandet av spannmåls-lagerhusen komma att läggas såsom fördyrande på själva varan och

Om inrättande av spannmåls-
lagerhus. alltså ytterst drabba konsumenterna. Det är alltså min mening, att här är det allmänheten, som kommer att få betala vad några få skulle vinna.

(Forts.)

Att det icke kan vara av synnerligen stort behov, att spannmålslagerhus inrättas i mellersta och norra Sverige, torde för litet var vara uppenbart, utan om det skall vara till fördel för någon, torde det väl vara för Skåne och sydligaste Sverige i allmänhet. Men jag tror, att de södra och mellersta provinser, som kunna hava fördel härav, mycket väl äro i stånd att ordna denna fråga utan statsmakternas medverkan. Det har redan anförts bevis för att sådana spannmålslagerhus finnas inrättade på något håll, och helt visst kan frågan ordnas på annat sätt, utan att den stora allmänheten skall bliva betungad på det vis som framgår av utskottets utlåtande.

Utskottet bygger också sitt förslag väsentligast på motionen. Men i motionen lämnas uppgifter, som jag för min del icke finner så synnerligen tillförlitliga. Bland annat säges i motionen på ett ställe: »På grund av i allmänhet låga priser under den egentliga försäljningstiden, hösten, torde icke odlingen av brödsäd omfattas med det intresse, den onekligen förtjänar».

Nu har jag fått den uppgiften mig lämnad — liksom jag även själv har erfarenhet därav — att priset på råg håller sig högst tidigast på hösten, d. v. s. den skörd, som först kommer ut i marknaden betalas bäst. Men givetvis veta vi, att priset stiger mot våren, om varan lagras till dess. På samma gång sjunker emellertid varan i vikt, och därför kan det ifrågasättas, huruvida den ökning i priset, som uppstår vid lagringen, kan uppväga minskningen i vikt. Jag tror, att denna fråga befinner sig i ett sådant stadium, att den icke sådan den nu föreligger borde av riksdagen vidare befordras, och jag skall därför, herr talman, yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Kvarnzelius: Jag har begärt ordet i anledning av herr Hammarströms yttrande, att min framställning om s. k. utförselbevis icke varit fullt riktig. Men om jag fattade talaren rätt, medgav han i nästa andetag, att genom det sätt, varpå frågan utvecklats sig med användandet av utförselbevis i utlandet, så fick det begagnas även vid import av andra varor. Då är, såvitt jag förstår, min framställning ju fullkomligt riktig. Om man icke avser en sådan utvidgning av detta system med utförselbevis, att det skall få användas vid import av andra varor, då hemställer jag till talaren, om han icke skulle vara den förste att yrka på, att man i motiveringen starkt framhåller denna uppfattning. Redan däri synes det mig ligga en så betänkelig sak och en så grav anmärkning, att bara denna omständighet, att man in blanco sagt Kungl. Maj:t, att vi äro beredda att taga upp frågan om utförselbevis, gör att man måste ställa sig betänksam.

Med erfarenhet från andra områden, där denna kammare går att fatta beslut med begäran om utredningar, så tror jag, att om det varit fråga om något, som den ärade talaren ogillat,

han nog skulle hava sörjt för, att framställningen i motiveringen blivit omgärdad med alla de reservationer, som varit erforderliga. Såsom utlåtandet nu är skrivet, skulle man verkligen vara skyldig att ursäktat Kulgl. Maj:t, därest Kungl. Maj:t, om skrivelsern avlättes, kommer in med ett förslag om införande av utförselbevis i den mest vidsträckt omfattning, såsom systemet för närvarande tillämpas i Tyskland. Det stärker mig i min uppfattning, att det ärade jordbruksutskottet, åtminstone de ledamöter därav, som hava intresse av frågans lösning, i detta avseende just hava begagnat sig av denna »mjuka» form, såsom en talare, representant för jordbruksutskottet, uttryckte sig, för att göra det så genomförbart som möjligt. Han framhöll, att utskottet med flit tagit det så mjukt och varsamt som möjligt — och det får jag verkligen erkänna är förhållandet — så att det skulle se så oskyldigt ut som möjligt. Jag fruktar emellertid att på det sättet giva på hand; och jag får säga, att såsom diskussionen nu har gått, skulle jag närmast luta åt att förena mig med dem, som yrkat avslag, men jag skall fortfarande vidhålla mitt yrkande om denna ändring i motiveringen, ehuru jag vid närmare studium av motiveringen finner, att den även skulle påkalla åtskilliga modifikationer därutöver. Jag är dock övertygad att, därest kammaren skulle bifalla mitt yrkande, Kungl. Maj:t icke kan alldeles förbise den diskussion, som förts i detta sammanhang, och då kommer det i alla fall att framstå, att kammaren icke givit Kungl. Maj:t något på hand i fråga om systemet s. k. utförselbevis.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr P e t e r s s o n, A l f r e d: Jag kan icke undgå för det första att göra den reflektionen, att man från det håll, där opposition reses särskilt mot det sista uttalandet i motiveringen angående utförselbevis, nog betydligt överdriver innebörden och betydelsen av det samma.

Jag begärde egentligen ordet för att få för min del stryka under två saker. Den ena att jag icke anser att jordbruksutskottet genom sin hemställan i detta fall och icke heller genom sin motivering har gått in på något annat utskotts område. Jag kan icke anse, att utskottet på något sätt överskridit sin befogenhet. Det andra är, att jag icke anser att jordbruksutskottet och icke heller riksdagen, även om den skulle godkänna detta utlåtande, sådant som det nu är föreslaget, skulle giva något på hand i fråga om exempelvis de mycket omtvistade utförselbevisen.

Herr Kvarnzelius sade, att man har för liten utredning för att kunna begära en utredning. Jag tror, att hela denna fråga är för närvarande mycket oklar, så oklar att jag för min del icke vill anses hava tagit position varken för utförselbevis eller absolut emot desamma, därför att jag biträtt förslaget om ett övervägande även av frågan om utförselbevis. Just därför att denna fråga nog är tämligen oklar och outredd, d. v. s. verkningarna av utförselbevisen, anser jag att det

*Om inrättande
av spannmåls-
lagerhus.
(Forts.)*

Om inrättande
av spannmåls-
lagerhus.
(Forts.)

icke är ur vägen, om man även här med denna lätta hand, som verk-
ligen skett, säger att även den frågan kan tagas under övervägande.
Man har icke alls givit något slags direktiv att utredningen behöver
gå i någon tillstyrkande riktning. Tvärtom, det är fråga om att denna
utredning skall vara så objektiv som det är möjligt att få den.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att erinra om att
herr Bäckström, som nyss hade ordet, hänvisade till att en utredning
redan skett av en framstående auktoritet, professor Heckscher. Jag
vet, att en utredning är gjord av honom, men jag tror, att just i det
avseendet, huruvida dessa utförelsebevis verka fördyrande på varan på
det sätt att det träffar konsumenterna, är den största luckan och
där det mest brister. Men samme professor Heckscher, vars utred-
ning herr Bäckström hänvisade till, har just i dagarna uttalat sig i
den riktningen, att spannmålslagerhus, alldeles oavsett utförelsebevis
eller icke — det är två saker, som kunna vara alldeles skilda åt — är
en institution, som är synnerligen behöflig i detta land, framför all-
t med hänsyn till krigsberedskap som han kallar det. Det finnes ett
särtryck ur Svensk Tidskrift innehållande denna hans utredning i
frågan, vilket torde kommit alla herrarna till del, och där han fram-
håller vilken oerhörd nytta det vore i dessa tider för landet, om span-
nmålslagerhus kunde anordnas. Spannmålslagerhusfrågan tror jag är
en ofantligt svårtlost fråga. Den kräver mycket pengar och kräver
en omsorgsfull administration och skötsel, men om det finnes några i
detta land, som egentligen skulle hava behov av lagerhusinstitutionens
inrättande, så är det efter mitt förmenande just de mindre jord-
brukarna i de bygder där spannmålsproduktion sker; ty vad vinner
man med lagerhusinstitutionen? Jo, man vinner för det första möj-
lighet att kunna förvara spannmålen, att kunna rengöra den, att kun-
na få den torr, då det icke så sällan händer att den kommer från
fältet i ett sådant skick, att varan är långt ifrån användbar; man
vinner, att den kan komma ut i marknaden i större enhetliga partier.
Nu är det i regel så, att det är de små jordbrukarna, som på
grund av omöjligheten att magasinera spannmålen få taga de lägsta
prisen. Icke tror någon av herrarna att dessa låga pris, som de små
jordbrukarna ofta få taga, komma konsumenterna tillgodo. Nej,
tvärtom, de stanna hos mellanhänderna, som kunna behandla varan.
Så nog finnes det skäl för tanken på kooperativ sammanslutning för
åstadkommande av lagerhus. I vilken mån staten och huruvida sta-
ten vill stödja en sådan tanke blir statsmakternas sak att pröva. Det
var detta, herr talman, som jag har velat säga.

Greve Hamilton, Alexander: En talare på Värmlands-
bänken yttrade att det skulle vara Skåne och de sydligaste pro-
vinserna, som huvudsakligen hade nytta av dessa ifrågasatta
spannmålslagerhus. Jag tror att om han tagit del av den utred-
ning, som är gjord, skulle han hava sett att åtminstone meller-
sta Sverige också skulle hava stor nytta därav.

Vidare yttrade han att den först i marknaden utsläppta
såden brukade betinga det högsta priset. Ja, det är visser-

ligen sant, att priset på hösten brukar vara högt, men då tröskningen kommer mera allmänt i gång, faller priset. Han sade vidare, att byggandet av spannmålslagerhus skulle komma att fördyra varan. Jag tror tvärtom, ty därigenom att spannmålslagerhus byggas blir det möjlighet för de enskilda jordbrukarna att inskränka byggandet av magasin.

*Om inrättande
av spannmåls-
lagerhus.
(Forts.)*

Alla skäl synas mig tala för bifall till utskottets förslag, till villket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Lindblad, Anders: I en replik till herr Bäckström uttalade herr Aaby Ericsson, att formuleringen såsom den är föreslagen i utskottets utlåtande härledde sig från en av herr Bäckströms partivänner. Jag har haft tillfälle att tala med den åsyftade partivänner herr Linders i den saken och han vill icke vidkännas faderskapet. Formuleringen, sådan den nu föreligger, har tillkommit på grund av hans kritik. I annat fall hade formuleringen varit starkare för utförselbevis än nu. Och det är väl något helt annat, om formuleringen tillkommit på grund av kritik eller om kritikern vid behandlingen själv sökt få formuleringen sådan den är föreslagen.

Herr Steffen: Herr talman! Då ingen av de föregående talarne gjort det, ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att i de ord, vari motionärerna beröra frågan om utförselbevis, inlägga de en synnerligen stark rekommendation för dessa. De säga nämligen på följande sätt: »Vid denna utredning bör enligt vår uppfattning frågan om utförselbevis, varförutan en lösning av spannmålslagerhusfrågan svårligen torde kunna ske, upptagas till prövning.»

Nu är det fallet, att utskottet hänvisar till denna del av motionärernas motivering, utan att reservera sig emot det starka förord för utförselbevis, som ligger i deras nu anförda uttryck. Det är ju tydligt att motionärerna sammanknyta utförselbevis med spannmålslagerhus på ett sådant sätt, att dessa senare förmenas icke kunna i allo fylla sin uppgift utan utförselbevis. En ganska stark reflex av denna uppfattning har framträtt i uttalanden under debatten — särskilt hos åtminstone en ärad medlem av jordbruksutskottet.

Jag vill för min del taga ställning emot en sådan uppfattning. Jag tror att spannmålslagerhus kunna fylla en betydelsefull nationalekonomisk uppgift, utan att bliva sammankopplade med institutet »utförselbevis», mot vilket jag för min del, liksom åtskilliga andra medlemmar av kammaren, hyser starka betänkligheter. Därför vill även jag instämma i det av herr Kvarnzellius först framställda yrkandet om uteslutandet av den sista satsen i utskottets motivering — detta därför att denna sats icke reserverar sig emot det starka förord för utförselbevis, som förefinnes i motionärernas motivering.

Om inrättande
av spannmåls-
lagerhus.
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talman-
nen yttrade, att beträffande förevarande utlåtande vore framställda
följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas;
2:o) av herr *Kvarnzelius*, att kammaren skulle bifalla utskottets hem-
ställan och till stöd härför åberopa utskottets motivering med ute-
slutande av den å sid. 12 i det tryckta utlåtandet förekommande me-
ning, som började med orden »Vid den sålunda förordade utred-
ningen» och slutade med orden »om s. k. utförelsebevis»; och 3:o) att
utskottets hemställan skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmanen propositioner jämlikt dessa
yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskot-
tets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Kvarnzelius* begärde votering, i anledning varav och sedan
till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom under
överläggningen i frågan framställda yrkandet, uppsattes, justerades
och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtand-
de nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det av herr *Kvarnzelius* under överläggning-
en i frågan framställda yrkandet.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava
utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 42.

Anmälades och godkändes lagutskottets förslag till riksdagens
skrifvelser till Konungen:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
förordning om ändrad lydelse av 32 § i förordningen den 9 juni 1871
angående fattigvården;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
lag om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 4 mars 1862 om tio-
årig preskription och om årsstämming;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
lag innefattande vissa bestämmelser om insändande till hovrätt av un-
derrätts dombok; samt

nr 35, i anledning av Kungl. Ma:its proposition med förslag till
lag om ändrad lydelse av 2 § i förordningen den 16 juni 1875 angå-

ende särskilda protokoll över lagfarter, inteckningar och andra ärenden.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 5, angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av medel för understödjande av arbetslösa tobaksarbetare jämte två i ämnet väckta motioner; och

nr 18, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens åttonde huvudtitel.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 2,37 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
